

ČUDNOVATI DOZIVLJAJI BARONA MINHAUZENA

Gotfrid August Birger

LEKTIRA
NARODU

ŠKOLEGIJUM
LEKTIRA
2

ŠKOLEGIJUM
LEKTIRA
2

Izdavač:
Mas Media Sarajevo
Fond otvoreno društvo BiH

Za izdavača:
Emina Šukalo
Dobriła Govedarica

Naslov originala:
Gottfried August Bürger
Feldzüge und lustige Abenteuer des Freiherrn von Münchhausen,
wie er dieselben bei der Flasche im
Zirkel seiner Freunde selbst zu erzählen pflegt

Urednik biblioteke:
Nenad Veličković

Ilustracije:
Gustav Dore

Prevod:
Živojin Vukadinović

Pogovor:
Nenad Veličković

Korektura:
Sandra Zlotrg

Dizajn:
Asim Đelilović

DTP:
Boriša Gavrilović

Tiraž:
3000 primjeraka

ISSN 2303-5463

Tekst, uz korektorske ispravke, preuzet iz reprint izdanja iz 1961. godine.

ČUDNOVATI DOŽIVLJAJI
BARONA MINHAUZENA

Gotfrid August Birger

Sarajevo, 2014.

Sadržaj

	7
KARLO FRIDRIH JERONIM OD MINHAUZENA	
	9
KONJ NA TORNJU, VUK U SANKAMA, A NA GENERALOVOJ GLAVI POKLOPAC	
	13
SVETLACI IZ OKA, LET SA PATKAMA, DIVLJE SVINJE I JELEN SA TREŠNJAMA	
	17
KAD ČOVEKU IGRA GLAVA	
	19
DVA ČUDESNA PSA I JEDAN DIVLJI KONJ	
	25
RAT S TURCIMA	
	29
PUT NA MESEC I OSTALA ČUDA	

	33
MOJE PRVO POMORSKO PUTOVANJE	
	39
DRUGI POMORSKI DOŽIVLJAJ	
	43
MOJ TREĆI POMORSKI DOŽIVLJAJ	
	45
ČETVRTO POMORSKO PUTOVANJE	
	51
PETO POMORSKO PUTOVANJE	
	57
SPASONOSNO ĐULE	
	61
LET IZ TOPA	
	63
S MEDVEDIMA NA LEDENOM BREGU	
	67
NJUH MOG PSA	
	69
PUT KROZ SREDIŠTE ZEMLJE, OSTRVO OD SIRA I MORSKO ČUDOVIŠTE	
	79
RJEČNIK MANJE POZNATIH RIJEČI, IMENA I NAZIVA	
	83
POGOVOR	

KARLO FRIDRIH JERONIM OD MINHAUZENA

Bio jednom jedan nemački baron. Imao je dugačko ime, je-
dva čovek da ga izgovori: Karlo Fridrih Jeronim od Minha-
uzena. Mi ćemo ga zvati, kratko i jasno, samo Minhauzen.
Živeo je pre dvesta godina. A putovao je mnogo i to u do-
ba kada nije bilo vozova i parobroda, nego se polako plovi-
lo jedrenjakom ili kaskalo na konju. Svako putovanje bilo je
tada veliki događaj. I svi su voleli da slušaju priče nekog
dalekog putnika. A naš Minhauzen, koji se borio i protiv
Turaka i lovio po ruskim šumama, umeo je tako lepo da pri-
ča i da priče doteruje, da njegovi slušaoci nisu mogli svojim
rođenim ušima verovati. Pa ipak, svi su se pravili kao da ni-
malo ne sumnjaju u te lagarije i molili barona da uvek pri-
ča sve nove i nove pustolovine.

Zapisali su to njegovi prijatelji. I hvala im, jer i mi sada mo-
žemo uživati u pričama ovog najvećeg lažova na svetu.
Evo, dragi čitaoci, šta je pričao baron Minhauzen!

Odmah sam shvatio šta se desilo: selo je bilo preko noći potpuno zavejano snegom, ali se vreme naglo okrenulo, i kako se sneg odjedared otopio, tako sam se i ja spustio do zemlje.

KONJ NA TORNJU,
VUK U SANKAMA,
A NA GENERALOVOJ GLAVI
POKLOPAC

Putevi u severnim krajevima Nemačke, Poljske i Litve još uvek su vrlo rđavi i zadaju velike muke svim putnicima. Zato sam odlučio da na put u Rusiju krenem usred zime, jer sam znao da mraz i sneg prave najbolji put. Putovao sam na konju, ali sam bio lako obučen, i što sam dalje išao na severoistok, sve sam više trpeo od zime.

Već u Poljskoj dohvati me takva mećava da sam jedva video glavu svoga konja. Brzo me stiže noć. U čitavoj okolini nigde ni traga ni glasa od nekog sela. Ogromna prostranstva bila su pokrivena snegom, te se nije mogao videti nikakav put.

Umoran, najzad sjašem i vežem svoga konja za neki kolac koji je virio iz snega. Za svaki slučaj uzeh pištolje pod mišku, a legoh nedaleko u sneg i zaspah tako tvrdo da sam se probudio tek kada je dan dobro odmakao.

Pogledah oko sebe i silno se iznenadih kada videh da ležim nasred seoskoga groblja. Od moga konja ni traga ni glasa. Odjedared čuh iznad mene rzanje. Kad sam digao glavu, videh svoga konja na vrhu crkvenog tornja, kako se, jadan, koprcu ne bi li se nekako oslobodio. Odmah sam shvatio šta se desilo: selo je bilo preko noći potpuno zavejano snegom, ali se vreme naglo okrenulo, i kako se sneg odjedared otopio, tako sam se i ja spustio do zemlje. A ono što sam u mraku smatrao za kolac, bio je krst ili vetrokaz na crkvenom tornju.

Ne razmišljajući mnogo uzeo sam jedan od svojih pištolja, dobro nanišanio, opalio i prekinuo uzdu. Tako sam došao opet do svoga konja, pa produžio put po zimi i mrazu.

Sve je išlo dobro, dok ne dođoh u Rusiju, gde nije običaj da se zimi putuje na konju. Moje je pravilo da se uvek upravljam po običajima zemlje u kojoj sam, te sam uzeo lake trkače saonice u koje se preže jedan konj, i veselo krenuo za Petrograd.

Ne znam tačno da li je to bilo u Estoniji ili Ingriji, tek se toliko još sećam da sam se vozio kroz neku strašno mračnu šumu, kad videh kako velikom brzinom, gonjen zimskom glađu, juri za mnom užasan vuk razjapljenih čeljusti. Brzo me je stizao i ja videh da mi je nemoguće pobeći. Ne razmišljajući mnogo legoh na saonice koliko sam dug i ostavih konja da se nosi s vukom kako zna i ume. Ono što sam, istinu govoreći, pretpostavljao, ali čemu nisam smeo nasigurno da se nadam, dogodi se odmah zatim.

Vuk se nimalo nije obazirao na moju malenkost, već je preko mene skočio pravo na konja i proždru mu odjednom sapi i zadnje noge, te je konj od bola i užasa prednjim nogama grabio još brže. Kada sam tako srećno sačuvao svoju kožu, podigoh se lagano i oprezno da vidim šta se desilo i sa zaprepašćenjem ugledah da je vuk prožderao skoro celog konja. Ali, kako je proždirao konja, tako se on polako, ne

primećujući, uvlačio u konjsku opremu, dok se nije sav uvukao i tako sam sebe upregao u saonice. Ja videh da od toga mogu izvući koristi, pa snažno ošinuh vuka bičem. Ne-očekivani udarac mnogo ga uplaši. Svom snagom pojuri napred, i, gle, umesto konja vukao je vuk moje saonice! Sa-da tek počeh da ga šibam i tako u punom trku stigoh srećno u Petrograd, na najveće čuđenje svih gledalaca.

Kako je trebalo da prođe duže vremena dok sam dobio mesto u vojsci, imao sam na raspolaganju nekoliko meseci prijatnog odmora i slobode, te sam svoje vreme i svoj novac trošio kako plemiću dolikuje. Ali, poštovana gospodo, ja vas neću zamarati pričama o običajima, o umetnosti, nauci i drugim znamenitostima sjajne ruske prestonice, niti ću vam dosađivati pričama o spletkama i raznim drugim do-življajima iz visokog društva. Ispričaću vam samo jedan do-gađaj koji će vas, siguran sam, veoma zanimati.

Zbog velike hladnoće u celoj zemlji, u Rusiji se pije mnogo više nego u Nemačkoj. Sretao sam tamo mnogo ljudi koji su nenadmašni u piću. Ali svi su oni bili pravi trezvenjaci pre-ma jednom generalu sede brade, koji je često ručao s na-ma. Taj stari gospodin je u jednoj bici s Turcima teško ra-njen; ostao je živ, ali je izgubio gornju polovinu lobanje. Zbog toga se izvinjavao svakom strancu koji bi došao u nje-govo društvo što za stolom mora da zadrži šešir na glavi. Za vreme ručka ili večere ispio bi on po nekoliko boca rakije i svršavao bocom araka, a često je po nekoliko puta ponav-ljao i ispijao neverovatne količine. Pa ipak nikada niko nije mogao primetiti da je general i najmanje pijan.

To je bilo prosto neverovatno. Vi mi ne verujete, gospodo, i ja vam opraštam, jer ni ja prosto nisam mogao verovati kako je moguće toliko piti a ne opiti se. Dugo nisam bio u stanju to da objasnim, dok najzad ne nađoh odgonetku.

Uvek za vreme ručka general bi s vremena na vreme podi-zao pomalo svoj šešir. To sam često primećivao, ali nisam

pridavao tome neku veću važnost. Da mu je bila vrućina, činilo mi se prirodnim, a isto sam tako smatrao prirodnim da mora da vetri svoju glavu radi one teške rane. Ali jednom, za vreme ručka kod nekog ruskog kneza, primetih da je general zajedno sa svojim šešikom podizao i jednu srebrnu ploču, koja mu je služila umesto temena, i tad bi se uvek para od pića koje je popio dizala u obliku prozračnog oblaka. Tako je najzad tajna njegove izdržljivosti prema piću bila rešena.

Skrenuh na to pažnju nekolicini prisutnih prijatelja i brzo ih uverih u tačnost moje pretpostavke.

S lulom u ruci stao sam iza generala i, baš kada je spuštao šešir, upalih kresivom oblacić koji se dizao iz njegove lobanje. Tad videsmo neverovatan prizor: oblacić nad glavom našeg junaka pretvori se u plameni stub, a para koja se zadržala u dlaci šešira, obrazova oko glave staroga gospodina divan svetao venac najlepšeg plavog ognja.

General vide šta sam uradio, ali se nije naljutio, nego nam je čak dopustio da nekoliko puta ponovimo ovaj opit, za vreme koga je dobijao svetački i uzvišeni izgled, koji mu je veoma godio.

SVETLACI IZ OKA, LET SA PATKAMA, DIVLJE SVINJE I JELEN SA TREŠNJAMA

Prelazim preko raznih veselih zgoda koje sam doživljavao u ruskoj prestonici skoro svakodnevno, zato što želim da vam ispričam neke priče iz lova koje mi se čine neobičnije i zabavnije. Poznato vam je da Rusija ima raznovrsne divljači i da je u tom pogledu bogatija od svih zemalja na svetu. Ruske šume pune su lisica, vukova, divljih svinja, te je pravo zadovoljstvo za dobrog lovca loviti po njima. Rado se sećam tih prijatnih časova i retke sreće koju sam imao u lovu.

Jednog jutra videh kroz prozor svoje spavaće sobe kako je obližnja bara sva prekrivena divljim patkama. Brzo zgrabih pušku sa zida, sručih se navrat-nanos niza stepenice, te u brzini udarih licem o dovrtak. Svetlaci mi senuše iz oka, ali to me ni za trenutak ne zadrža. Htedoh da pucam u patke. Kada sam nanišanio, primetih na svoju veliku žalost da mi je od onog silnog udarca o vrata ispaao kremen iz puške. Šta sada da radim? Vreme se nije smelo gubiti, jer su patke

svakog časa mogle poleteti. Srećom, pada mi na pamet šta se malopre desilo s mojim okom. Zapeh zato pušku, nanišanih na divlje patke i udarih se iz sve snage pesnicom u oko. Opet poleteše svetlaci, barut se upali, puška opali i pogodila pet pari pataka i četiri guske.

Prisustvo duha čini čuda. Često vojnici i mornari treba da zahvale prisustvu duha što su ostali u životu, a lovci za dobru sreću u lovu.

Tako, jednom, kada sam išao u lov, videh na velikom jezeru mnogo divljih pataka, isuviše udaljenih jedne od drugih da bih mogao sve pogoditi jednim jedinim metkom, jer, na nesreću, imao sam kod sebe samo jedan jedini metak. A želeo sam da sve patke ulovim, jer sam bio pozvao na ručak veliki broj prijatelja i poznanika.

Tada se setih da mi je od hrane koju sam poneo u lovačkoj torbi ostalo još parče slanine. Tu slaninicu vezao sam za nekoliko nastavljenih psećih uzica i napravio neku vrstu udi-ce, pa je bacio na obalu jezera. Zatim sam se sakrio u žbunje i sa zadovoljstvom gledao kako slaninu proguta prvo jedna patka, ali kako je parče bilo masno i glatko, skliznulo je kroz nju i izašlo napolje, pa ga je progutala druga patka, pa je onda došla treća, pa i ona progutala, i tako su se redom sve patke nanizale na moju uzicu. Bile su nanizane na njoj kao biser na koncu. Lako sam ih uhvatio, obavio šest puta oko ramena i grudi, pa tako ukrašen patkama krenuo kući.

Kako sam se nalazio dosta daleko od kuće, te sam morao dugo da pešačim, a patke nisu bile baš lake, došlo mi je skoro žao što sam ih toliko mnogo nahvatao. Tada mi se dogodi nešto čudnovato što me u prvi mah mnogo zbuni: patke su ustvari sve bile žive i čim su se povratile od prvog iznenađenja, počele su snažno da lupaju krilima, te se zajedno sa mnom podigoše uvis. Svako bi se na mom mestu uplašio. Ali ja iskoristih ovu srećnu zgodu što sam bolje znao i

umeo, te tako leteći stignem do svoje kuće. Peševi od kaputa poslužili su mi kao krma. Kada doletesmo iznad krova moga doma, trebalo je lagano da se spustim, ali kako? Dohvatih se: počeh jednoj za drugom da zavrćem patkama glave; tako sam se polagano spuštao i pao kroz odžak usred svoje kuće. Na ognjištu, srećom, nije bilo vatre, ali se moj kuvar strašno uplašio i iznenadio.

Drugi put, opet, sretoh se u gustoj ruskoj šumi s divnom crnom lisicom. Bila bi grdna šteta probušiti metkom tako skupoceno krzno. Razmišljao sam šta da radim da bih došao do retkog krzna, a da ga ne oštetim. Teta-lija je stajala baš uz drvo. Za tren oka izvadih metak iz cevi, gurnuh u pušku jedan dobar ekser, pa opalim u lisicu i pogodih je tako vešto da joj rep zakovah za drvo. Tada joj mirno priđoh, dohvatih bič, pa tako stadoh tući, da ona pobeže iz svoje sopstvene kože. Eto divnog primera kako čovek pameću i dosetljivošću može mnogo da postigne.

Slučaj i dobra sreća poprave katkad neku grešku. Jednog dana usred najgušće šume videh kako ide prema meni divlja svinja sa svojim prasetom. Opalim, ali metak promaši. Tada opazih kako prase i dalje ide, a svinja stoji na mestu, kao prikovana za zemlju. Kako bliže ispitalih stvar, primetih da je divlja svinja slepa i drži u zubima repić praseta, svoga vodiča po sinovljevoj dužnosti. Kako je moj metak prošao tačno između njih dvoje, presekao je rep prasetu, pa je jadna svinja i dalje mirno držala u zubima ostatak repića, pošto je njen mali vođ nije vukao napred, ona je mirovala i čekala spokojno da krenu dalje. Sada ja slobodno priđoh, dohvatih drugi kraj prasetovog repića i tako jadnu staru životinju bez po muke odvedoh kući.

Opasne su divlje svinje, ali veprovi su još mnogo opasniji. Sreo sam jednom divljeg vepa u šumi, ali na svoju nesreću nisam bio spreman za napad i odbranu. Jedva sam uspio da se sakrijem iz nekog drveta kad je vepar proleteo na ma-

ne. Njegovi se zubi snažno zariše u drvo te nije bio u stanju da ih odmah izvuče i napad ponovi. "Aha", pomislih ja, "sad ću te ja spetljati!" Brzo dohvatih veliki kamen i počeh njime snažno zakivati zube vepra još dublje u drvo, te se sada nikako nije mogao osloboditi i pobeći. Morao je da se strpi dok sam iz obližnjeg sela došao sa kolima i konopcima, te ga živa i zdrava dovukao kući.

Vi ste, gospodo, nema sumnje čuli o svetom Hubertu, zaštitniku lovaca, i o njegovom divnom jelenu koji je sveti krst nosio među rogovima. Da li i danas ima takvih jelena krstaša, ja ne znam, ali ću vam ispričati šta sam vidio svojim rođenim očima. Jednom kada sam ispucao sve svoje olovo, sretoh jelena kakvog nikada dotle nisam vidio. Posmatrao me je mirno, pravo u oči, kao da je znao da nemam ni zrna u puščanoj cevi. Ali ja za tren oka napunih pušku barutom i nabih je punom šakom koštica od trešanja koje sam baš u tom času jeo. Nanišanih i opalih pregršt koštica pravo jelenu u čelo. Pogodak iznenadi jelena, on se malo povede, ali ne pade, nego pobeže što je brže mogao.

Godinu-dve doznije, odem u lov u istu šumu, kad odjednom ugledah dostojanstvenog jelena sa trešnjinim drvetom na glavi visokim bar deset stopa. Drvo mu je izniklo tačno na sred čela, kao neki treći rog. Meni odmah pade napamet onaj događaj od pre dve godine. Smatrao sam jelena za svoj još davno stečeni plen, te ga prvim metkom oboarih na zemlju i tako jednim potezom dođoh i do pečenja i do kompota, jer je drvo bilo puno plodova, tako sočnog i slatkog kakvog u životu nisam jeo.

KAD ČOVEKU IGRA GLAVA

U slučaju nevolje i kad čoveku, kako se to kaže, igra glava, dobar lovac svašta može da učini.

Tako, jednom, sretoh u šumi strahovito velikog i proždrljivog vuka. Iznenada je ispao preda me tako blizu da nisam imao vremena ni pušku da dignem, nego mu pesnicu gurnuh u razjarenu čeljust. Da bih ga bolje savladao, gurao sam sve dublje i dublje u ždrelo, te mu tako ugurah ruku sve do ramena. Ali šta sad da radim? Ne mogu baš reći da mi je ovaj položaj godio. Zamislite samo, oko u oko stajati sa vukom! Gledali smo se sa najvećom pažnjom. Da sam izvukao ruku iz čeljusti, zver bi besno skočila na mene i rastrgala me. Tako sam joj jasno čitao iz očiju koje se strašno sjale. Ali ja se dosetih, zgrabih vuka za utrobu i prevrnuh ga kao rukavicu, pa ga onda tresnuh o zemlju i tako ostavih. Nekoliko dana posle ovog događaja, u jednoj uzanoj petrogradskoj ulici ispade pred mene besan pas. Sa njima ni-

sam smeo pokušati isto što i sa vukom. "Trči što brže možeš!", pomislio sam u sebi. Pa da bih lakše pobegao, bacio sam svoj kaput psu, ne bi li se zadržao oko njega, i utrčao u najbližu kuću. Ljudi su štapovima savladali besnog psa, a ja uzeh svoj kaput. Obesio sam ga u orman među ostale haljine. Sutradan, izbezumljen od straha ulete u sobu moj sluga i počne da viče:

– Gospodine barone, vaš kaput je pobesneo!

Skočih hitro iz kreveta i videh sve svoje haljine pocepane i razbacane po sobi. Sluga je imao pravo: moj kaput je pobesneo od ujeda besnog psa! Stigao sam baš kad je napao na novo svečano odelo i nemilosrdno ga kidao u paramparčad. I sluga i ja navalismo štapovima na pobesneli kaput i jedva ga nekako savladasmo.

Ne znam tačno da li je to bilo u Estoniji ili Ingriji, tek se toliko još sećam da sam se vozio kroz neku strašno mračnu šumu, kad videh kako velikom brzinom, gonjen zimskom glađu, juri za mnom užasan vuk razjapljenih čeljusti.

DVA ČUDESNA PSA I JEDAN DIVLJI KONJ

U svim tim doživljajima, gospodo moja, gdje sam se uvek srećno ali s mukom spasavao, pomogao mi je slučaj koji sam ja, svojom hrabrošću i prisustvom duha, umeo koristiti na svoje dobro. Sve to kada se sabere čini od čoveka, kao što svako zna, srećnog lovca, mornara ili vojnika. Ali vrlo bi nebržiživ i loš bio onaj lovac, admiral ili general, koji bi se uvek oslanjao samo na slučaj i svoju srećnu zvezdu, ne učeći se neophodnim veštinama i ne zaboravljajući ono oružje i druge sprave koje mu mogu pomoći da dođe do sigurnog uspeha. Meni niko ne može prebaciti da pripadam toj vrsti ljudi. Jer ja sam uvek bio čuven po tome i zato sam imao odlične konje, pse i puške, i zato što sam umeo dobro da rukujem njima, te mirne duše smem reći da će u šumi, livadi i polju večno živeti uspomena na mene i moje podvige. Neću se upuštati u pojedinosti pričajući vam o konjskim i psećim štalama i o svojoj oružnici, kao što je to uobičajeno kod mla-

dih plemića koji imaju svoje konje, ali dva moja psa toliko su se odlikovala u mojoj službi, da ih nikada neću zaboraviti i moram ih, makar kratko, pomenuti ovom prilikom.

Jedan od pasa bio je ptičar tako neumoran, tako pažljiv, tako vredan da mi je svako ko ga je video mogao zavideti na njemu. Koristio mi je i danju i noću. Kad bi pala noć, ja bih mu obesio fenjer o rep i tada sam lovio s njime jednako dobro, pa još bolje, nego usred belog dana.

Jednom, bilo je to odmah nekako posle moje svadbe, zaželi moja žena da ide u lov. Jahao sam napred tražeći divljač, i nije dugo potrajalo a moj se pas našao pred čitavim jatom jarebica. Zastao sam trenutak sa sačekam svoju ženu koja je jahala za mnom s mojim poručnikom i konjušarem. Prođe minut, prođe dva, prodoše i deset minuta, ali od moje žene i njenih pratilaca ni glasa. Najzad se uznemirih, vratih se nazad i otprilike na polovini puta čuh neko tužno ječanje. Učini mi se dosta blizu, pa ipak se nadaleko nije videla ni živa duša.

Sidoh s konja, priljubih uvo na zemlju i čuh da to cvilenje dolazi iz zemlje. Poznadoh sasvim jasno glas svoje žene, kao i glasove svog poručnika i svog konjušara. Pogledah unaokolo i videh nedaleko odatle otvor dubokog rudarskog okna zaraslog u travu, i više nisam sumnjao da su se moja jadna žena i njeni pratioci srušili u rudnik. Požurih što sam brže mogao u najbliže selo sa pozovem rudare koji nazad, posle dugog i teškog rada, izvukoše nesrećnike iz okna dubokog devedeset hvati.

Prvo su izvukli konjušara, pa njegovog konja; pa moju ženu i, najzad, njeno kljuse. Najčudnija je stvar bila to što su se ljudi i konji, i pored užasnog pada, samo malo ugruvali. Niko ništa nije slomio, niko se nije okrvavio. Ali su se strašno bili uplašili. Na lov, razume se, niko više nije pomišljao, pa pošto ste, kako mi se čini, i vi za vreme ove priče zaboravili na mog psa, nećete mi uzeti za zlo što ga se ni ja nisam setio, ni priču o njemu ispričao.

Moja služba me je primorala da sutra izjutra odem na put sa koga sam se vratio tek posle četrnaest dana. Čim sam se vratio kući, primetih da nema moje keruše Dijane. Niko se nije za nju brinuo. Moji ukućani su verovali da je pošla sa mnom, te nikoga nije zabrinjavalo što ne vidi moju ljubimicu. Na opštu žalost, nigde nismo mogli da je nađemo, iako smo sve živo pretražili.

Najzad mi sinu kroz glavu da nije možda moj verni pas još kod onih jarebica od pre četrnaest dana? Nada i strah nagneše me odmah da odem na to mesto u šumi i, gle, na moju veliku radost, Dijana je stajala još uvek tamo gde sam je ostavio kada sam, radi one nesreće pre četrnaest dana, prekinuo lov. Ja je viknuh, ona odmah skoči i ja prvim metkom oborih dvadeset i pet jarebica. Ali jedna životinja je uspela da se dovuče do mene i lizne mi ruku, toliko je bila izglednena i omršavila. Pažljivo sam je podigao na konja i odveo kući. Vi ćete mi verovati da sam učinio to s najvećom radošću. Posle dobre nege od nekoliko dana, Dijana je opet bila sveža i čila kao nekada, a posle nekoliko nedelja pomogla mi je da rešim jednu zagonetku koja bi mi bez njene pomoći zauvek ostala tajna.

Lovio sam dva puna dana jednog zeca. Dijana mu je stalno bila na tragu, ali ga nikako nisam mogao uzeti na nišan. Nikada nisam verovao u vradžbine, jer sam doživeo i suviše čudnih stvari da bih u njih mogao verovati, ali ovo je prevazilazilo granice shvatanja. Najzad se zecu toliko približismo da sam mogao pucati. Opalih, on pade. I šta mislite, šta sam video kada priđoh da podignem lov? Moj zec je imao osam nogu: četiri noge kao i svaki drugi zec, a četiri noge na leđima! Kad bi se umorio trčeći na jednim nogama, on bi se samo prevrnuo, kao neki dobar plivač koji ume da pliva i poleđuške, pa onim drugim nogama na leđima pojurio još brže. Nikad ne bih mogao takvog zeca ni da vidim, a još manje da ulovim, da nisam imao onog odličnog psa, moju vernu

Dijanu. Ona je sve pse svoga roda nadmašivala, pa bih je bez razmišljanja nazvao najboljim psom na svetu, da nisam imao još jednog psa koji je umanjivao Dijaninu vrednost. Bio je to divni hrt. Strahovito brz. Da ste ga videli, gospodo moja, morali biste se diviti, i niko se ne bi čudio što sam toliko voleo s njim da lovim. Tako je brzo trčao i verno me služio godinama, da je noge izlizao sve do samog trupa, te poslednjih godina nije ličio na hrta nego na jazavičara. I kao jazavičar isto me je tako dobro služio duže vremena. Ta divna hrtica, zaboravio sam da kažem da je to bila keruša, jednom u lovu gonila je zeca neobično debelog. Pošto je moja hrtica trebala da dobije male, bilo mi je žao da se toliko umara pa sam je pozvao da se vrati, ali se ona beše nekud izgubila. Kada sam je najzad po kevtanju našao, imao sam šta da vidim: moja hrtica leži na travi, a psići, tek se oštenili, oko nje sa zečićima koje, takođe, zečica beše tog časa okotila. Bilo je šest psića i šest zečića. Tako sam na kraju lova imao šest zečeva i šest pasa, iako sam lov počeo sa jednim jedinim psom i jednim zecom.

Sećam se čudesne hrtice sa istim zadovoljstvom kao i jednog izvrsnog litvanskog konja koji je toliko vredeo da se suhim zlatom nije mogao platiti. Dobio sam ga jednim slučajem kada mi se ukazala prilika da pokažem svoju veliku jahačku veštinu. To mi se desilo na divnom poljskom dobru grofa Przobofskog u Litvi.

Jednom sam, tako, ostao u salonu s damama pijući čaj, dok su gospoda pošla u dvorište da vide nekog mladog konja, koji je bio baš stigao iz ergele. Odjednom začusmo zapomaganje. Pojurih niz stepenice i videh konja tako divljeg i neukrotivog, da se niko nije usuđivao da mu priđe bliže, ili da ga uzjaši. Zaprepašćeni i zbunjeni stajali su po strani najbolji jahači. Strah se čitao na svim licima kad se ja jednim jedinim skokom bacih konju na leđa i tako ga iznenadnih, da se on ne samo uplaši, nego i potpuno umiri. Postao je krotak kao jagnje.

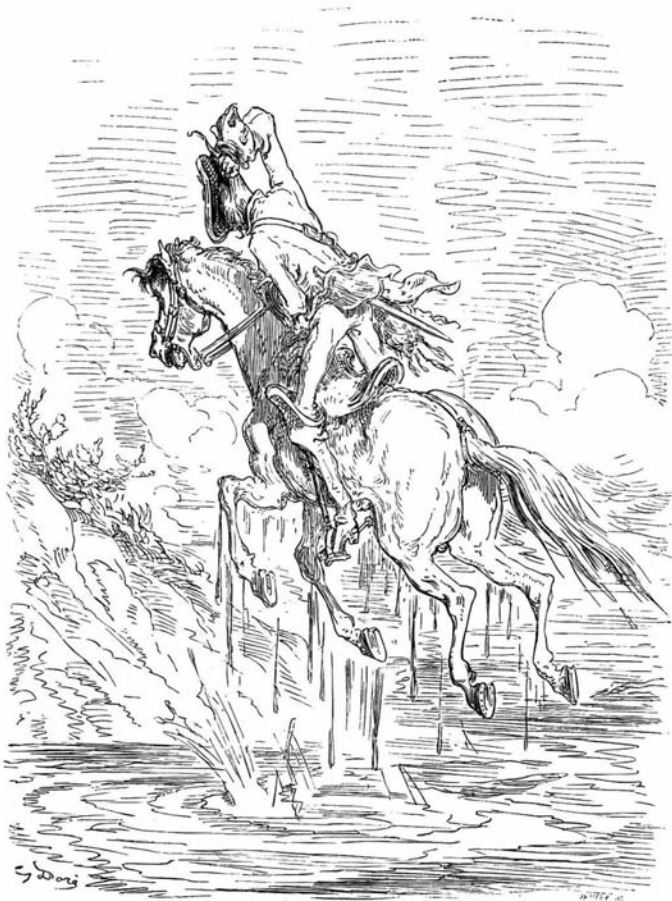

Da bih damama pokazao što bolje svoje jahačke sposobnosti i lišio ih nepotrebnog straha, naterao sam konja da uđe kroz otvoren prozor u salon za čaj. Tu nekoliko puta, čas korakom, čas kasom, čas opet galopom, prošetah gore-dole, pa skočih na sto i lako izvedoh nekoliko uspehlikih tački, što se damama mnogo svidelo. Moj konjić je sve izvodio tako vešto i dostojno divljena, da nije razbio nijedan tanjirić, nijednu šolju, nijednu čašu. Time su dame i gospodin grof bili toliko očarani, da me on, sa mnogo njemu svojstvenih učtivosti, zamoli da mladog konja zadržim kao poklon od njega i da ga pobedonosno jašem u ratu protiv Turaka, koji tek što nije počeo pod vođstvom grofa Miniha.

Smatrao sam to kao dobar znak za rat u kome sam imao kao vojniku da izdržim prvo vatreno krštenje. Ovakav konj, tako poslušan, tako mio i tako vatren, bio je drug koji će hrabrog jahača srećno nositi kroz najžešće bitke iz kojih treba da izađe ovenčan lovorikama slave.

Poslao sam odmah po našeg potkivača i on, ne razmišljajući mnogo, sastavi oba dela mladicom lovorovog drveta koje mu se našlo pri ruci.

Tu bih propao da me snaga moje ruke nije spasila, vukući me za rođeni perčin. Konja sam takođe spasio držeći ga čvrsto među nogama.

RAT SA TURCIMA

Verujte mi da nisam mogao dobiti bolji i korisniji poklon no što je bio taj konj, koji mi je mnogo značio u ratu i pomogao da steknem slavu velikog junaka i ratnika. Po svojim osobinama i vrednosti nimalo nije zaostajao za slavnim Bukefalom, vernim konjem Aleksandra Velikog.

U taj rat s Turcima pošao sam da se borim za slavu i čast ruskog oružja. Uspeli smo potpuno u ratu, koji je, istina, bio težak, ali slavan. Ne kažem, doduše, da sam pobeđi ja lično mnogo doprineo – svi smo mi vršili svoju dužnost. Ali četa konjanika pod mojim zapovedništvom preduzimala je često zadatke za koje je trebalo imati i mudrosti i hrabrosti. Svi ti uspjesi mislim da se mogu s pravom pripisati na moj račun i račun onih hrabrih drugova koje sam vodio iz pobeđe u pobeđu. Nažalost, potpuno nepravedno, sve se pobeđe i uspjesi u ratu pripisuju obično kralju i kraljici, koji, budimo iskreni, nikada nisu omirisali barut do na vojnim ve-

žbama, niti su ikada videli vojnika u bojnim redovima, izuzev za vreme parada na državnim praznicima. Onaj ko je zaslužio priznanje i slavu, vojnik, nikada ih ne dobije.

Jednog dana zamalo da nisam nastradao zbog svog vatrenog litvanskog konja. Bio sam na dosta isturenoj predstraži i video neprijatelja kako se približava u oblaku prašine, te nisam mogao tačno suditi o broju vojnika i njihovoj nameri. Da i sam dignem takav oblak prašine bilo bi vrlo lako. Razvih svoje ljude u strelce i u trku podigosmo takvu prašinu da Turci poverovaše da je pred njima grdna vojska. Mora da smo zaista tako izgledali, jer smo svi bili daleko razmaknuti jedan od drugoga. Osetismo da se neprijatelj uplašio i počeo da odstupa.

Sad je bilo vreme da Turke hrabro napadnemo, te navalismo kao olujina. Potpuno ih rasturismo i potukosmo do nogu. Naterasmo ih ne samo u zaklon njihove tvrđave, nego ih proterasmo i kroz drugu kapiju napolje, sasvim preko naših očekivanja.

Kako je moj litvanski konj bio neobično brz, bio sam prvi u gonjenju i kada sam video da je neprijatelj tako lepo pobe-
gao na suprotnu kapiju, zaustavih se na trgu da zasviram zbor. Zaustavih se, ali zamislite, gospodo, moje iznenađenje kada videh da kraj mene nema ni trubača niti jednog jedinog vojnika. "Možda progone po drugim ulicama neprijatelja. Šta li je s njima?", razmišljao sam ja.

Po mom mišljenju, ostali vojnici nisu bili daleko i morali su svakog časa naići. U tom očekivanju, pojahao sam na svom zaduvanom konju do česme na trgu i dadoh mu da pije. Konj je pio preko svake mere i ja se već pobojah da mu ne naškodi tolika voda. Pokušah da ga odvojim od korita s vodom, ali on je nastavljao da pije s takvom žeđi kao da je nikada neće ugasiti. Ustvari, prijatelji moji, to je bilo sasvim prirodno. Jer kad sam se osvrnuo da vidim idu li moji ljudi, šta mislite, gospodo, šta sam ugledao? Ceo zadnji deo mo-

ga jadnog konja, sapi i stražnje noge, bio je prosto odsečen. Zato mu je voda koju je pio izlazila odmah napolje i on, jandnik, nije mogao da ugasi žeđ. Kako se to dogodilo bilo je za mene zagonetka, sve dok nije dojurio moj konjušar i, čestitajući meni a psujući Turke, ispričao kako se to zbilo. Kad sam ja u onoj jurnjavi za neprijateljem koji je bežao, uleteo u grad, Turci su iznenada spustili kapiju da bi zatvorili prolaz. Ta gvozdена kapija je prosto presekla zadnji deo moga konja. Taj zadnji deo jurio je prvo za neprijateljem i udarao kopitama i čuda pravio, a zatim pobedonosno otišao na obližnju livadu, gde ga svakako mogu naći.

Kretoh odmah i začas me u brzom galopu prednja polovina konja odnese do te livade. Tu na svoju veliku radost, nađoh drugu polovinu konja koja je mirno stajala i mahala repom. Poslao sam odmah po našeg potkivača i on, ne razmišljajući mnogo, sastavi oba dela mladicom lovorovog drveta koje mu se našlo pri ruci. Rana je srećno zacelila, ali se desilo nešto što se moglo desiti samo jednom slavnom konju: ona mladica je pustila koren, izrasla, razgranala se, i tako sam sad jahao u senci lovora, lista slave.

Posle ove bitke imao sam još jednu neprijatnost koju ću samo uzgred pomenuti: tako sam snažno, tako dugo i tako neumorno udarao sabljom po neprijatelju, da mi se ruka navikla da i nehotice pravi pokret udara, pa se trzala i kad je neprijatelj bio daleko. Da ne bih tukao sebe samog i ljude koji su mi prilazili, morao sam osam dana nositi ruku zavijenu kao da sam ranjen.

Čoveku, gospodo moja, koji je mogao jahati konja kakav je bio onaj litvanski konj, možete poverovati da je sposoban i za druge junačke podvige koji izgledaju još neverovatniji.

Opsađivali smo, ne znam više koji grad, i našem vojskovođi je bilo veoma stalo do toga da zna tačno kolike su neprijateljske snage i kako su raspoređene u tvrđavi. Izgledalo je veoma teško, pa čak i nemoguće, da se čovjek privučе Tur-

cima kod tolikih predstraža, straža i visokih bedema. Nije se našao niko ko bi se primio da izvrši taj zadatak.

Zato se ja, možda malo brzopleto i nerazmišljeno, ponudih da odem u izvidnicu na dosta neobičan način. Stao sam pred najveći top kome su baš palili fitilj i hitro skočio na topovsko đule u nameri da tako nadletim tvrđavu. Dok sam letio kroz vazduh, sinu mi neprijatna misao kroz glavu "Hm", mislio sam u sebi, "ući ćeš u grad ali kako ćeš izaći iz njega? I kako ćeš se snaći u gradu? Odmah će poznati da si uhoda i obesice te na najvišim vešalima". A ja da se toliko visoko uspnem nikada nisam želeo.

Posle takvih i sličnih misli brzo odlučih da nešto poduzmem. Zato i iskoristih srećnu priliku kada je jedno neprijateljsko topovsko đule opaljeno iz tvrđave, prozujalo na nekoliko koraka daleko od mene leteći u naš logor. Hitro skočih sa svog đuleta na to neprijateljsko, i tako se vratih natrag u našu tvrđavu. Ipak leteći kroz vazduh, uspeo sam da vidim mnoge važne stvari u neprijateljskoj tvrđavi i osmotrim njihov položaj i snage.

Koliko sam ja bio lak u skakanju, toliko je isto bio lak i moj konj. Ni jarak, ni ograda nisu zadržavali njega da ide najkraćim putem. Jednom sam jurio za zecom koji je trčao preko polja, pa preko drumu. Baš u taj čas naiđoše neka kola sa dve lepe dame i preprečiše nam put. Moj konj brzo i bez velikog zaleta prolete tačno kroz prozore tih kola i ja sam je-dva imao vremena da skinem šešir i da zamolim dame za izvinjenje zbog svoje slobode.

Drugi put sam hteo da pređem preko jedne močvare, koja mi ispočetka nije izgledala tako široka kao što videh da jeste kada sam već bio skočio. Lebdeći u vazduhu okretoh konja i vratih se natrag da uzmem veći zalet. Ali i drugi put sam skočio kratko i upao u blato daleko od druge obale sve do guše. Tu bih propao da me snaga moje ruke nije spasila, vukući me za rođeni perčin. Konja sam takođe spasio držeći ga čvrsto među nogama.

PUT NA MESEC I OSTALA ČUDA

Ali i pored sve svoje hrabrosti i mudrosti, i pored svoje brzine i brzine svoga konja, i pored sve svoje okretnosti i snage, nisam u turskom ratu, kao što sam se nadao da će biti, uvek imao sreće. Naprotiv, imao sam tu nesreću da savladan velikim brojem neprijatelja padnem u tursko ropstvo. Da bi nesreća bila još veća, oni me ne zadržaše kao ratnog zarobljenika, već prema tamošnjem običaju prodadoše na trgu kao roba.

U takvom bednom stanju, moj posao, istina, nije bio težak, ali je zato bio vrlo čudan i dosadan. Morao sam sultanove pčele svakog jutra da teram na pašu, da ih celog dana čuvam, i predveče vraćam nazad u košnice. Jedne večeri izgubih jednu pčelu. Pođoh da je tražim, kad primetih da su je napala dva medveda koji su hteli da je raskidaju zbog njenog meda. Kako u ruci nisam imao drugog oružja do jedne srebrenе sekire, koja je znak sultanovih vrtlara i poljskih

radnika, bacih nju na medvede, ne bi li ih uplašio. Jedna pčela se odista oslobodi, ali, na nesreću, ja sam isuviše snažno zamahnuo bacajući sjekiru uvis, te je ona letela, sve dok nije pala na Mesec. Kako da dođem do nje? Gde da nađem lestvice koje bi dostizale čak do Meseca?

Tada mi pada na pamet da turski pasulj vrlo brzo raste i izraste do neverovatne visine. Eto rešenja! Brzo posadih taj pasulj i on naglo počne rasti; rastao je, rastao, dok se nije uvrežao oko jednog mesečevog roga. Sad se mirne duše popeh na Mesec, gde srećno stigoh. Ali nije bila laka stvar naći srebrnu sekiru ovde na Mesecu, gde se i sve ostalo blista kao srebro. Tražio sam ja, gospodo moja, dosta dugo, dok je najzad ne nađoh na nekoj gomili pleve i sečke.

Zadovoljan, sekiru zadenem za pojas i pođem do vreže da se spustim na zemlju. Ali, avaj! Na suncu se moj pasulj toliko osušio da je bilo nemoguće spustiti se njime dole. Šta sam mogao da radim? Ispleo sam od one sečke konopac što sam mogao duži, zavezao ga za mesečev rog i polako se spuštao dole. Desnom rukom sam se držao, a u levoj, za svaki slučaj nosio sekiru. Čim bih se malo spustio odsekao bih onaj deo konopca koji sam prešao i nastavljao ga dole, te sam tako lagano silazio. Ali od tog stalnog krpljenja, moje uže nije postalo čvršće niti me je poslužilo do sultanove zemlje. Kada sam bio samo na nekoliko milja iznad zemlje, uže se odjednom prekide i ja tolikom silinom padoh na zemlju, da se od potresa onesvestih. Težinom svoga tela koje je tako strašno tresnulo, nabio sam se u zemlju i napravio rupu duboku najmanje devet hvati. Brzo sam se osvestio, ali nisam znao kako da se iz ove rupe izvučem. No u nevolji se čovek svemu doseti. Noktima, koji su već slavili svoj četrdesetogodišnji jubilej, iskopao sam neku vrstu stepenica, i tako srećno izašao na svetlost dana.

Ovo me je iskustvo naučilo da bolje pazim na medvede koji su napadali moje pčele i košnice. Zato sam se dosetio i na-

mazao rudu jednih kola medom, pa legao noću nedaleko od njih u zasedu. Ono što sam slutio dogodilo se. Ogroman medved primamljen mirisom meda, uskoro je došao i počeo proždrljivo da jede med prvo sa vrha rude, pa sve dalje i dalje, ruda mu je prošla kroz ždrelo pa kroz stomak i najzad izašla ispod repa napolje. Tako je medved sam sebe nabio kao prase na ražanj. Kada ga videh tako nataknutog, pri trčah i udarih drveni klip na drugi kraj rude, i tako halapljivom medvedu ne dadoh da se iz ove nevolje izvuče. Kada je sultan šetajući se naišao tuda, smejao se toliko da je hteo pući od smeha.

Uskoro zatim sklopiše Rusi mir s Turcima i mene oslobodiše ropstva pa poslaše u Petrograd s ostalim ratnim zarobljenicima. Onda ja dadoh ostavku i napustih Rusiju baš u doba velike pobune, pre otprilike četrdeset godina. Sigurno se sećate, gospodo moja, da su tada pobunjenici prognali carevića (koji je bio još u kolevci), zajedno sa njegovom majkom, vojvodom Brunsviškim, baronom Minihom, i mnogim drugim plemićima, pravo u Sibir. Te godine je u čitavoj Evropi bila izvanredno oštra zima, pa je čak i sunce dobilo kijavicu i nazeb, od koga se ni do danas nije potpuno oporavilo. I tako, zbog te nezapamćene zime, imao sam na povratku iz Rusije mnogo više teškoća nego na putu do nje.

Kako je moj litvanski konj ostao u Turskoj, morao sam putovati poštanskim kolicima. Kad smo prolazili kroz jedan uzani klanac, dogodi se da posetim postiljona da dune u rog da se ne bismo na tesnom prolazu sudarali s drugim kolima. Postiljon uze svoj rog i stade da duva iz sve snage, ali su mu muka i trud bili uzaludni. Nijedan jedini glas nije izlazio iz roga, što nam je svima izgledalo neobjašnjivo i zloslutno. Mnogi su verovali da to predskazuje nesreću, naročito kad naiđoše jedna kola s kojima se sudarismo i malo je trebalo pa da prođemo rđavo. Klanac nas je tako stesnio da nismo mogli ni napred ni nazad.

Tada sam ja priskočio da svojom dosetljivošću i snagom spasem stvar. Prvo sam ispregao konje iz naših kola, pa se podvukao pod kola, sa celim prtljagom digao ih na leđa i sa njima preskočio preko onih kola s kojima smo se sudarili. S obzirom na težinu kola i visinu skoka, to nije bila laka stvar. Onda preskočih natrag, dohvatih naše konje, stavih svakog pod jednu mišku, pa i njih tako prenesoh. Da me konji ne bi ritali, gurnuo sam im noge u džepove svoga kaputa i tako srećno preskočio na drugu stranu.

Upregosmo opet konje i produžismo put. Stigosmo uskoro do jedne krčme i tu se zaustavismo da se odmorimo od teškog i uzbuđljivog puta.

Postiljon obesi svoj rog na klin kraj ognjišta, a ja sedoh na neku stoličicu uz vatru da se ogrejem. A sad čujte, gospodo moja, šta se tada dogodilo! Odjednom, sam od sebe, poče rog da trubi: tra, tra, tra-rara! Svi razrogačismo oči od zaprepašćenja, ali ubrzo shvatismo razlog što rog, kada je postiljon duvao u njega nije davao glasa od sebe. Glas se smrzao u trubi i tek kad se kraj ognjišta otkravio, zatrubio je jasno i glasno. Dugo smo se tako zabavljali slušajući najlepše melodije, iako niko nije u rog duvao. Čuli smo prusku koračnicu, mnoge marševe i druge pesme, a sa pesmom "Večernji zvon" završio se taj smrznuti koncert i moji doživljaji sa putovanja po Rusiji.

Ovom pričom završavam opis svog života u Rusiji, toj lepoj i neobičnoj zemlji. Neki putnici često govore o događajima u koje je teško poverovati. Zato nije nikakvo čudo što slušaoci ili čitaoci ponekom putniku uvek ne poveruju baš u sve priče. Ako neko iz društva sumnja u moje priče, moram ga zbog njegovog nepoverenja iskreno žaliti i zamoliti da se udalji pre nego što počnem da pričam o svojim pomorskim putovanjima koja su, istina, još čudnija, ali isto tako istinita.

MOJE PRVO POMORSKO PUTOVANJE

Prvi veći put koji sam napravio u svom životu, mnogo pre puta u Rusiju o kome sam vam ranije pričao, bila je jedna neobična plovidba po moru.

Još davno, dok sam bio sasvim mlad i golobrad – kao što mi je moj stric, najbolji husarski pukovnik koga sam ikada u životu video, često puta govorio, jer na mom licu nije bilo ni traga od muške brade – kažem vam, još tada sam silno svim srcem i mladalačkim žarom želeo da plovim po moru i doživim razne uzbudljive pustolovine.

Moj otac je veliki deo svojih mladih godina proveo na putu i često nam je prekraćivao duge zimske večeri pričajući tačno, bez imalo preterivanja, o svojim pustolovinama na moru. Tako je ta naklonost za putovanjem bila kod mene i urođena i vaspitanjem dobijena. Nijednu priliku koja bi mi se pružila da krenem na put nisam propuštao, pokušavajući da na sve načine dobijem odobrenje od roditelja da se

otisnem u svet: molio sam i kukao da me puste od kuće, ali sve je bilo uzalud.

Kada mi je polazilo za rukom da nekako privolim oca da me pusti na put, toliko su se opirale majka i tetka da je posle nekoliko njihovih napada sve što sam uspeo da izmolim propadalo u nepovrat.

Dogodilo se jednom da kod nas dođe u goste neki rođak moje majke. Ubrzo sam postao njegov ljubimac. Govorio mi je često da sam lep i hrabar mladić i da će učiniti sve što može kako bi mi pomogao da ispunim svoju najveću želju. On je odista umeo ubedljivije da govori od mene, i posle mnogo razgovora i dogovora, ubeđivanja i moljenja, odlučije roditelji, na moju neizrecivu radost, da pođem zajedno sa njim na put za Cejlon, gde je njegov stric dugo godina bio guverner ostrva.

S važnim nalogima holandske vlade krenusmo jedrenjacom iz Amsterdama. Ako ne računam strašnu buru, koja nas je zadesila, na našem putu se nije desilo ništa o čemu bi vredelo posebno govoriti. Ali o toj buri vam moram reći nekoliko reči, radi neobičnih posledica koje je prouzrokovala. Bura je izbila baš u trenutku kada smo ležali usidreni pred nekim ostrvom, sa koga je trebalo da se snabdemo drvima i vodom. Besnela je s tolikom žestinom da je drveće ogromne debljine i visine čupala iz zemlje zajedno s korenom i bacala ih kao iverje uvis. Mada je drveće bilo teško i po nekoliko hiljada kilograma, izgledalo je na visini od pet milja kao ptičje perje koje ponekad leti vazduhom.

Kad se orkan stišao, svako drvo je opet palo na svoje mesto i odmah pustilo žile u zemlju, tako da posle nekoliko časaka nije bilo ni traga od strašnog pustošenja.

Samo najveće drvo nije se spustilo na svoje mesto niti pustilo žile kao ostalo drveće. Zašto? Kada je orkan onako iznenada naišao i iščupao drvo iz zemlje, na njemu su bili neki seljak i seljanka, muž i žena, i brali kobasice. Zaboravio sam vam reći

da u tom delu sveta po drveću raste ovako blagosloven plod. Pošto su ovo dvoje bili podebeli, to drvo nije moglo leteti kao ostalo drveće, već je malo promenilo pravac od mesta s kog je poletelo, pa kad je orkan prošao i vetar se stišao, drvo sa svojim teretom pade na zemlju, ali zbog tereta, poprečke. No šta se desilo: kralj tog ostrva protrčao je da se skloni ispred nepogode i bio je baš u vrtu kada je orkan prohujao a ono drvo palo na zemlju. Na sreću, palo je tako zgodno da je deblom pritislo kralja i na mestu ga ubilo. Na sreću? Da, na sreću, gospodo moja, jer je taj vladar bio najsvirepiji tiranin pod ovom kapom nebeskom. Da vam ne bih pričao kako je sve mučio svoje podanike, reći ću vam samo toliko da je sve mladiće prodavao susednom knezu za vojnike, i tako nasleđene milione umnožavao novim milionima. Njegovi podanici su tvrdili da je on ranije bio dobar i plemenit, ali posle nekog puta po severnim zemljama vratio se kao pravo čudovište. Mi nećemo raspravljati o tome da li je to tačno ili ne, jer bismo daleko otišli. Iz zahvalnosti za veliku uslugu koju su seljak i seljanka, berači kobasica, napravili celom narodu ubivši slučajno surovog vladara, svi se ostrvljani složiše da njih dvoje posade na upražnjeni presto. Pošto su se tako ovo dvoje ljudi u svojoj vladarskoj veličini isuviše približili suncu, zasenile su im oči od sjaja pa su se morali zaštititi od sunca obodom na kruni. Vladali su dugo na opšte zadovoljstvo, poštovani i voljeni od svojih podanika. Nikada niko od ostrvljana nije okusio kobasicu, a da pri tom nije rekao: "Neka bog čuva našeg dragog kralja i kraljicu."

Pošto smo popravili svoj brod koji je bio mnogo oštećen ovom strašnom burom, i oprostili se od novog vladara i njegove supruge, krenuli smo povoljnim vetrom i posle šest nedelja srećno stigli u Cejlon.

Moglo je proći otprilike četrnaest dana od našeg dolaska, kada mi najstariji guvernerov sin predloži da pođem s njim u lov, što ja od sveg srca odmah prihvatim.

Moj prijatelj je bio visok i snažan čovek, naviknut na ovu toplu klimu. Ali ja sam se već posle kratkog vremena toliko umorio na paklenoj vrućini da sam, kad smo ušli u lovište, daleko izostao iza njega.

Hteo sam baš da se odmorim na obali neke brze reke i malo otpočinem, kad odjednom začuh neki šum baš iz pravca kojim sam došao.

Okrenuh se i prosto se skamenih od užasa kada videh ogromnog lava kako mi prilazi. Išao je pravo na mene i jasno pokazivao da je odlučio da me pojede za doručak, iako me nije pitao za dozvolu. Puška mi je bila napunjena samo običnom sačmom koja nikako ne bi mogla ubiti lava. Nisam imao vremena dugo da razmišljam. Zato odlučih da ipak pucam na ovu ogromnu zver nadajući se da ću je uplašiti, a možda i raniti. Ali kako u strahu nisam ni sačekao da mi lav dođe na nišan, to ga pucanjem još više razdražih i on svom žestinom pojuri na mene. Više po nagonu nego po razumnoj odluci, pokušah nešto potpuno nemoguće: pokušah da pobegnem od lava i tako se spasem! Okretoh se i – još mi se koža ježi kad na to pomislim – na nekoliko koraka od sebe videh groznog krokodila kako razjapljenih čeljusti ide na mene gotov da me proguta.

Zamislite, gospodo, svu strahotu moga položaja! Iza mene lav, ispred mene krokodil, levo brza reka, desno ponor, u koje su, kako sam docnije saznao, gmizale zmije otrovnice. Poluonesvešćen od straha, što se u ovako bezizlaznom položaju ni Heraklu ne bi moglo zameriti, padoh na tle. Sva-ka moja misao, ukoliko sam uopšte bio sposoban da mislim, bila je posvećena strahovitom iščekivanju da ću sad, svakog trenutka, osetiti zube ili kandže divlje zveri, ili, što je još strašnije, čeljust groznog krokodila. Sekunde su mi se činile kao večnost, kad začuh snažan, neobičan urlik. Jedva se usudih da podignem glavu i pogledam oko sebe – šta mislite – na svoju neopisivu radost videh da je lav u brzini

prekoračio mene i u skoku uleteo pravo krokodilu u čeljusti. Glava lava zabila se u krokodilovo ždrelo, pa su se obojica mučili i svu snagu upotrebili da bi se oslobodili jedan drugog. U poslednjem času ja priskočih, izvukoh svoj lovački nož i jednim zamahom odsekoh lavu glavu, tako da je njegov trup pao pred moje noge. Zatim kundakom svoje puške gurnuh ogromnu glavu lava još dublje krokodilu u ždrelo, te se on bedno uguši.

Tek što sam tako sjajno pobedio ova dva strahovita neprijatelja, a naiđe moj prijatelj, guvernerov sin, da vidi zbog čega sam toliko izostao. Kada je video kakvu sam borbu vodio, obesi mi se o vrat i čestita od sveg srca na velikoj pobjedi. Pošto se malo izduvasmo, izmerismo krokodila i nađosmo da je dug tačno četrdeset stopa i sedam coli.

Čim sam ispričao guverneru ovu neobičnu pustolovinu, posla on kola s nekoliko ljudi i naredi da obe životinje donesu njegovoj kući.

Od kože ulovljenog lava, jedan tamošnji kožar napravio mi je nekoliko duvankesa; nekoliko tih kesa za duvan poklonio sam svojim poznanicima na Cejlonu, a ostale sam po povratku u Holandiju poklonio predsednicima opština, koji su mi kao uzdarje hteli dati hiljadu dukata. Imao sam mnogo muke da to odbijem.

Krokodilova koža je lepo ispunjena i nalazi se u amsterdamskom muzeju kao jedna od njegovih najvećih znamenitosti. Vodič svakom posetiocu priča kako je krokodil ulovljen.

Pritom on, razume se, dodaje ponešto što vredi istinu i verodostojnost mog poduhvata. Tako naprimer, on priča da je lav prošao kroz celog krokodila i taman hteo da pobegne na zadnja vrata, kada mu je gospodin, u čitavom svetu slavni baron – kako on mene naziva – na samom izlasku odsekao glavu, a zajedno s glavom i tri stope krokodilovog repa.

“Krokodil”, nastavlja ovaj lažljivi vodič kroz muzej, “nije ostao ravnodušan na gubitak svoga repa, nego se naglo okrenuo, istrkao baronu lovački nož iz ruke i progutao ga s tolikim besom, da mu je nož prošao posred srca i ubio ga na mestu.”

Ne moram vam govoriti, gospodo moja, koliko su mi neprijatne ove bezočne laži. Ljudi koji me ne poznaju mogu zbog ovako očiglednih laži posumnjati čak i u istinitost mojih dela koja sam zaista počinio, što bi me, kao čoveka od časti, veoma bolelo i vređalo.

Zamislite, gospodo, svu strahotu moga položaja! Iza mene lav, ispred mene krokodil, levo brza reka, desno ponor, u kome su, kako sam docnije saznao, gmizale zmijske otrovnice.

DRUGI POMORSKI DOŽIVLJAJ

Drugu veliku pustolovinu na moru doživeo sam godine 1766. kada sam putovao na engleskom ratnom brodu. Ukrcao sam se u Portsmautu na krstaricu sa sto topova i hiljadu četiristotine vojnika, pa krenuo za Severnu Ameriku. Možda bi trebalo da vam prvo ispričam šta sam sve doživeo u Engleskoj, ali mislim da je bolje da to ostavimo za drugu priliku. No jedan doživljaj vam ipak moram ispričati, jer je neobično zanimljiv. Naime, imao sam čast da vidim kralja kako se u svečanim kočijama vozi u parlament. Kočijaš je neobično važno sedeo na svom sedištu i pucketajući po vazduhu bičem, pravio dva slova: K G, što na njihovom jeziku predstavlja početna slova kraljevog imena i znači: Kralj Džordž. Da se sada vratim na naše putovanje engleskim ratnim brodom.

Lepo smo plovili i ništa nam se rđavo nije desilo sve dok se ne približismo reci Svetog Lorensa na, otprilike, tri stotine

milja. Tu brod udari strahovitom snagom o nešto što nam je ličilo na stenu. Spušten je odmah visak za merenje dubine, ali ni na pet stotina hvati ne nađosmo dno. Sudar je izgledao čudnovat i skoro nepojmljiv. Međutim, brod je bio teško oštećen: izgubili smo krmu, kljun je bio prebijen na dvoje, svi jarboli odozgo do dole raspolovljeni, a dva čovaka iz posade bačena u more. Jedan mornar koji se zatekao na vrhu jarbola leteo je bar tri milje pre nego što je pao u vodu. Spasao je svoj život zahvaljujući tome što je u letu kroz vazduh slučajno dočepao za rep neku ogromnu pticu. Tako je ne samo ublažio svoj pad u more, nego je bio u stanju da se na leđima ove ptice održava nad vodom, sve dok mu nije stigla pomoć i uzela ga u čamac.

Druga posledica ovog strašnog sudara bila je ta što su svi putnici koji su bili dole u lađi strahovitom silinom odbačeni o tavanicu. Tom prilikom glava mi je nabijena skoro sasvim u trbuh, pa je proteklo nekoliko meseci dok se nije vratila u svoj prvobitni položaj.

Još smo bili svi neopisivo zaprepašćeni ovim događajem, kada se odjednom sve objasni, jer se na površini vode pojavi veliki kit. On se sunčao pa zadremao, i uznemiren dolaskom našeg broda toliko naljutio, da je repom udario po galeriji i gornjem delu palube, a zatim dohvatio glavno sidro u svoju čeljust, i najmanje šezdeset milja, brzinom od šest milja na sat, vukao naš teški i veliki brod.

Bog zna gde bi nas ova neman tako odvukla i kako bi se put završio rđavo za nas, da se srećom nije prekinuo konopac sidra, te tako kit ostade bez našeg broda, ali i mi ostadosmo bez svoga sidra.

Kad smo se šest meseci docnije vraćali u Evropu, naišli smo nedaleko od tog mesta baš ovog kita kako mrtav pliva po površini vode. Bio je, neću da vas lažem, bar pola milje dug. Pošto tako veliku životinju nismo mogli uzeti na brod, spustili smo svoje čamce, odsekli s velikom mukom kitu glavu

i na našu veliku radost našli ne samo svoje sidro, nego i četrdeset hvati konopca koji se s leve strane ogromnog ždrebla zadržao u jednom šupljem zubu.

To je bio jedini neobični događaj na ovome putu o kome je vredelo govoriti.

Ali čekajte, zamalo da nešto nisam zaboravio! Kada nas je ono kit vukao, na koritu broda napravi se rupa kroz koju je voda tako navalila u unutrašnjost broda, da nas sve pumpe ne bi mogle spasiti od brzog i sigurnog tonjenja. Na veliku sreću, ja sam prvi otkrio tu veliku opasnost. Bila je to povećá rupa čitavu stopu široka. Na sve načine pokušavao sam da je zapušim, ali bez uspeha. Najzad spasoh lepu krstaricu i njenu mnogobrojnu posadu, jer mi pade na pamet najsrećnija misao, koja se uopšte mogla roditi u čovječjoj glavi: zaustavio sam vodu na taj način sto sam seo na tu rupu. I mada je rupa bila dosta velika, ja sam je potpuno ispunio. Bilo je to dosta neugodno sedište, gospodo moja, čak i pomalo hladno, te sam bio sav srećan kada me brodski drvodelja svojom veštinom spasao iz ovog položaja.

Ne mogu vam dovoljno verno opisati iznenađenje koje se ogledalo na svim licima kad su začuli ljudski glas iz utrobe ribe.

MOJ TREĆI POMORSKI DOŽIVLJAJ

Drugom jednom prilikom opasnost da se udavim u moru zagrozila mi je još strašnije. Kupao sam se jedno letnje popodne nedaleko od Marselja u toplom Sredozemnom moru, kad neka ogromna riba široko razjapljenih čeljusti velikom brzinom pojuri prema meni. Sad je trebalo imati glavu na pravom mestu, jer nisam mogao ni pomišljati na bekstvo. Ali moja dosetljivost i snalažljivost pomogli su mi i ovoga puta. Ne oklevajući mnogo, skupih se što sam više mogao, priljubivši noge i ruke čvrsto uz telo. U tom položaju glatko skliznuh ribi kroz ždrelo pravo u želudac. Ovde sam proveo, kao što se može lako zamisliti, neko vreme u potpunom mraku i neprijatnoj vrućini. Počeo sam da joj pritiskam creva i želudac i, kako je bilo dovoljno mesta, počeo sam kao lud skakati po ribljem želucu. Riba se strašno uznemiri, jer sam počeo igrati škotsku polku skačući koliko sam god mogao. Riba poče da jauče i naglo izroni iz vode.

U tom času opazi je posada neke talijanske trgovačke lađe koja je tuda prolazila i za nekoliko minuta ubi je harpunom. Dok su izvlačili ribu iz vode, čuh da se mornari dogovaraju kako da je seku pa da dobiju od nje što više sala. Pošto sam znao talijanski i razumeo šta govore, mnogo se uplaših da i mene ne poseku svojim noževima. Zato se smestih u samu sredinu želuca, gdje je bilo mesta za dvanaest ljudi, a i računao sam da će taj deo na kraju seći. Laknulo mi je kada sam primetio da mornari prvo seku zadnji deo ribe. Čim sam video malo svetlosti, počeo sam vikati iz sveg glasa, i bilo mi je veoma prijatno kada su me najzad gospoda mornari oslobodili iz ovog položaja u kojem se zamalo nisam ugušio.

Ne mogu vam dovoljno verno opisati iznenađenje koje se ogledalo na svim licima kad su začuli ljudski glas iz utrobe ribe. Još više su se zaprepastili kada je iz ribe izašao čovek u punoj svojoj dužini i širini. Da skratimo, gospodo moja, ispričao sam im svoj doživljaj, kao što ga sada vama pričam, i mornari prosto nisu mogli da dođu sebi od čuda.

Pošto sam se na lađi malo potkrepio, skočio sam u more i otplivao do obale gde pronađoh svoje odelo nedirnuto. Koliko sam mogao utvrditi, proveo sam tri i po časa u utrobi ove ogromne morske ribe.

ČETVRTO POMORSKO PUTOVANJE

Kako imamo još vremena, gospodo, hoću da vam ispričam jedan drugi neobičan događaj koji mi se desio nekoliko meseci pre moga povratka u Evropu.

Veliki sultan, kome sam bio pretpostavljen preko rimskog, ruskog, ćesarskog i francuskog poslanika, zamolio me je za uslugu da u njegovo ime obavim u Kairu jedan izvanredno važan zadatak, koji je morao da ostane u potpunoj tajnosti.

Putovao sam suvim putem s velikim sjajem i mnogobrojnom pratnjom. Usput mi se ukazala prilika da svoju posluhu upotpunim sa još nekoliko vrlo korisnih ljudi. Jer tek što sam se desetak milja udaljio od Carigrada, a ja videh nekog malog mršavog čoveka koji je kao vetar jurio poljem, iako je na svakoj nozi nosio olovne tegove teške po pedeset funti. Iznenaden ovim prizorom, dozvah ga i upitah:

“Kuda, kuda tako brzo, prijatelju? I zašto otežavaš svoje trčanje tolikim teretom?”

“Trčim već pola sata”, odgovori mi on. “Pošao sam iz Beča, gde sam bio u službi kod jednog otmenog gospodina, ali danas sam mu otkazao. Idem u Carigrad. Stavio sam tegove na noge da bih umanjio svoju brzinu koja mi sada nije potrebna.”

Ovaj brzonogi mladić mi se sviđa. Upitah ga da li bi stupio u moju službu i on reče da bi.

Produžili smo dalje i prošli kroz mnoge gradove i mnoge zemlje.

Nedaleko od puta kojim smo išli, na lepoj livadi, ležao je miran kao bubica jedan čovek. Izgledao je kao da spava. Ali on nije spavao, nego je držao uvo na zemlji i pažljivo osluškivao. “Šta to slušaš, prijatelju?”, upitah ga ja.

“Od duga vremena slušam travu kako raste.”

“Zar možeš to da čuješ?”

“O, pa to je malenkost, gospodine!”

“Stupi onda u moju službu, prijatelju. Ko zna, možda ćeš nekad koristiti.”

On skoči na noge i pođe za mnom.

Nedaleko odatle, na jednom brežuljku ugledasmo lovca kako stoji s podignutom puškom, pažljivo nanišani i puca ni u šta, u vazduh.

“Dobra sreća, gospodine lovče”, oslovim ga ja. “Ali šta to loviš? Ne vidim nigde ništa, do plavo visoko nebo.”

“O, samo probam ovu novu pušku. Nišanio sam na vrapca koji sedi na vrhu tornja u Štrazburgu i, eno, oborio sam ga.” Ko zna moju strast za plemenitu lovačku i streljačku veštinu, on mi neće uzeti za zlo što sam oberučke prihvatio ovog odličnog strelca. Nisam štedeo novaca da ga samo pridobijem za svoju službu.

Produžismo put i najzad prođosmo pored Libanske gore. Tu je pred velikom šumom kedrova stajao neobično snažan čovek koji je stoletno drveće čupao iz korena i trpao na gomilu.

“Šta to radiš, prijatelju?”, upitah ga ja.

“Eto, treba mi drvo za građu, a zaboravio sam sekiru kod kuće. Moram sada da se ispomažem kako znam i umem”, odgovori ljudeskara.

To rekavši, povuče on odjedared skoro čitavu šumu, koja je sigurno zahvatila bar jednu kvadratnu milju, i na moje oči istrgnu je kao snop trske. Šta sam tada učinio, lako se može pogoditi. Ne bih ispustio iz šake ovu snagu od čoveka, pa da mi je zatražio i celu moju poslaničku platu.

Kad sam najzad stigao na egipatsko tle, podiže se odjednom strahovita bura. Bila je tako jaka da sam se pobojavao da sa sve kolima, konjima i pratnjom ne odletim u vazduh. S leve strane puta kojim smo išli bilo je sedam vetrenjača čija su se krila vrtoglavo okretala. Nedaleko odatle, s desne strane puta, ugledasmo ogromnog debelog čoveka koji je kažiprstom držao zapušenu desnu nozdrvu. Čim on primeti našu nevolju i vide kako se koprcamo u vihoru, malo se okrete, stade pred nas, učtivo skide šešir i duboko se pokloni. Odjednom, vetar se potpuno utiša, a vetrenjače stadoše. Veoma iznenađen ovom promenom, uzviknuh ovoj grdosiji od čoveka:

“Ko si ti? Ili si đavo, ili nosiš đavola u sebi!”

“Izvinite, vaša ekselencijo”, odgovori mi ovaj čovek duboko se poklonivši, “ja samo malo duvam i pokrećem vetrenjače svog gazde mlinara. Da mu ne bih svih sedam vetrenjača oborio duvajući, morao sam zapušiti jednu nozdrvu.”

“O, o, pa to je sjajan čovek!”, pomislio sam ja. “On mi može koristiti i kad odem kući, pa izgubim dah pričajući sve ove čudne doživljaje na kopnu i na moru.”

Brzo se pogodismo. Čovek koji je mogao da pravi vetar ostavi mlinara i njegove vetrenjače i pođe sa mnom.

Posle kraćeg puta stigismo u Kairo. Čim sam obavio povereni mi posao, otpustih svu posluđu, sem one petorice novih sluga, i odlučih da s njima proputujem kao nepoznati

putnik. Kako je vreme bilo divno, a Nil veoma primamljiv, padoh u iskušenje te najmim barku i krenem vodom do Aleksandrije. Išlo je sve vrlo dobro do trećega dana putovanja.

Vi ste, gospodo moja, svakako često slušali o poplavama Nila koje nastupaju svake godine. Trećeg dana, kao što rekoh, poče Nil da raste i plavi obale, i idućeg jutra, levo i desno od nas, miljama je cela zemlja bila preplavljena. Petog dana našeg putovanja, odmah posle zalaska sunca, zaplete se moja barka u neko šiblje i grmlje. Kada idućeg jutra poče svitati, videh da smo sa svih strana opkoljeni šibljem badema, koji su, uzgred budi rečeno, bili potpuno zreli i vrlo ukusni. Pustismo visak za merenje dubine i izmerismo da ima najmanje šezdeset stopa do dna. Ali tako smo se bili upleli u šiblje, da nismo mogli ni napred ni nazad. Postali smo zarobljenici badema. Oko osam ili devet časova otprilike, koliko sam mogao oceniti po visini sunca, podiže se vetar koji nam iskrene barku na jednu stranu. Voda uđe u nju i barka potonu.

Srećom, svi smo se spasili držeći se za bademovo granje koje, istina, nije moglo izdržati težinu naše barke, ali je nas izdržalo. U tom položaju ostali smo tri nedelje i tri dana, hraneći se samo bademima. Da nam voda nije nedostajala, razume se samo po sebi. Dvadeset i drugog dana naše nesreće, poče voda da opada isto onako brzo kao što je i nadošla, te dvadeset i šestog dana osetismo opet čvrsto tle pod nogama.

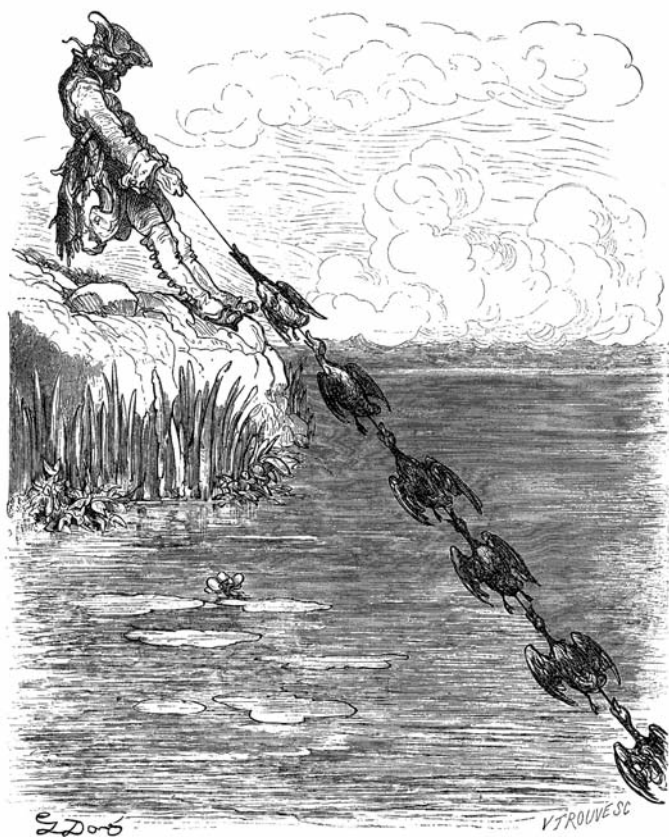
Prvi prijatan predmet koji smo videli bila je, na opštu radost, naša barka. Ležala je otprilike dvadeset hvati daleko od mesta gde je potonula. Pošto smo sve što nam je bilo potrebno i korisno osušili na suncu, snabdeli smo se najnužnijim stvarima iz barke, pa krenuli pešice da nađemo Nil. Po našem računu bili smo otprilike sto pedeset milja udaljeni od pravog korita reke. Sedam dana smo pešaćili, dok nismo stigli do obale reke koja se opet bila vratila u svoje ko-

rito. Ovaj doživljaj ispričali smo nekom begu, vrlo ljubaznom čoveku, koji je izišao u susret našim željama i potrebama i omogućio nam da dođemo do druge barke. Najmi-li smo novu barku i posle šest dana puta stigismo u Aleksandriju, gde se ukrcasmo za Carigrad.

Veliki sultan dočekaio me je neobično srdačno. Bio je oduševljen mojom uspešno obavljenom misijom u Kairu i ponudio mi sjajan položaj na dvoru, što ja, naravno, nisam prihvatio. No to sultana nije uvredilo niti umanjilo njegovu naklonost prema meni, već me od sveg srca pozva da mu budem gost neko vreme, što ja, opet od sveg srca, primih.

Jer tek što sam se desetak milja udaljio od Carigrada, a ja videh nekog malog mršavog čoveka koji je kao vetar jurio poljem, iako je na svakoj nozi nosio olovne tegove teške po pedeset funti.

I tako su se redom sve patke nanizale na moju uzicu. Bile su nanizane na njoj kao biser na koncu.

PETO POMORSKO PUTOVANJE

Njegovo veličanstvo prosto nije moglo da živi bez mene i zvalo me je svako podne i svako večer za svoj sto. Moram priznati, gospodo moja, da ruski car, od svih vladara na zemlji, ima najraskošniju trpezu. Ali ta se pohvala odnosi samo na jela, a ne i na pića, jer, kao što znate, Muhamedov zakon zabranjuje svojim vernicima vino. Međutim, ono što se ne radi javno, često se radi tajno, te mnogi Turci i pored zabrane, kao i mi piju vino i vole dobru kapljicu. Tako je bilo i s turskim sultanom. Za trpezom, pred svima, o vinu se ni slova nije smelo progovoriti. Ali kad se ručak završi, sultan bi obično u svojim odajama ispio po neku bocu dobrog rajnskog vina.

Jednog dana, sultan mi krišom da znak da dođem s njim u njegov kabinet. Kad smo se tu zaključali, izvadi on iz ormara jednu bocu i reče:

“Minhauzene, ja znam da se vi dobro razumete u vino. Ovde imam još jednu jedinu bocu pravog tokajca. Siguran sam da takvo vino niste pili u svom životu.”

Sultan zatim natoči po jednu čašu prvo meni, pa sebi, i kucnu se sa mnom.

“No, šta kažete? To je kapljica, a?”

“Vino je dobro, Vaše Veličanstvo”, odgovorih ja, “ali s vašim dopuštanjem moram reći da sam u Beču, na Dunavu, kod blaženopočivšeg cara Karla IV pio mnogo bolje. To bi vino trebalo Vaše Veličanstvo jednom da oproba.”

“Prijatelju Minhauzene, znam da ste čovek kome se može verovati i svaka vam čast, ali je nemoguće da na svetu postoji bolji tokajac od ovog. Nedavno sam dobio ovu bocu od jednog uvaženog mađarskog plemića, i znajte da je on bio neobično ponosan ovim vinom.”

“Grom i pakao, Vaše Veličanstvo! Između tokajca i tokajca velika je razlika, a ljudima ne morate baš sve verovati. Nisu Mađari toliko darežljivi. U šta da se kladim da ću vam za jedan sat doneti iz bečkog carskog podruma bocu tokajca pred kojim će se ovaj sakriti?”

“Minhauzene, meni se čini da vi govorite koješta.”

“Ne govorim koješta. U roku od jednog sata pravo iz carskog podruma doneću vam bocu tokajca, malo boljeg od ove kiseline!”

“Minhauzene, Minhauzene, vi se šalite sa mnom, a ja to ne dopuštam! Ja vas, doduše, poznajem kao istinoljubivog čoveka, ali sada mi se čini da ste preterali ili da terate šegu sa mnom.”

“E, pa lepo, Vaše Veličanstvo. Pokušajmo. Ne ispunim li svoju reč, a ja sam najveći neprijatelj svih lagarija, neka mi Vaše Veličanstvo odrubi glavu. Ali moja glava nije obična tikva. U šta se vi kladite?”

“Držim vas za reč. Ako tačno u četiri časa tokajac ne bude ovde, neću imati milosti za vašu glavu. Ne dozvoljavam da

me vuku za nos moji najbolji prijatelji. Ali ako dobijete opkladu, iznesite iz moje riznice zlata, srebra, bisera i dragog kamenja koliko može da ponese vaš najjači sluga.”

“Slažem se”, odgovorih ja.

Zamolih odmah za pero i mastilo i napisah carici i kraljici, Mariji Tereziji, sledeće pismo:

Vaše Veličanstvo je, nema sumnje, kao jedina naslednica svog blaženopočivšeg oca, nasledila i njegov podrum. Smem li vas zamoliti da donosiocu ovog pisma date jednu bocu tokajca koji sam pio često kod vašeg oca. Ali, molim vas, pošaljite mi od najboljeg, jer u pitanju je moja glava. Rado ću vam se za to odužiti kad budem mogao i gde budem mogao, i ostajem s odličnim poštovanjem i tako dalje i tako dalje.

Pošto je bilo već pet minuta do tri časa, predadoh pismo svom trkaču koji odmah skide tegove s nogu i bez oklevanja pojuri u Beč.

Zatim smo sultan i ja ispili ostatak iz njegove boce i, u očekivanju boljeg vina, počeli prijateljski da ćaskamo.

Otkuca tri i četvrt, otkuca pola četiri, otkuca četvrt do četiri, a još nije bilo ni traga od mog trkača. Istinu da kažem, obuze me neka vrućina i počeh da se preznojavam, jer mi se činilo kao da Njegovo Veličanstvo već pogleda na svileni gajtan od zvona da bi pozvao dželata. Dobih, istina, dopuštenje da izađem malo u vrt i nadišem se svežeg vazduha, ali za mnom pođoše dva snažna roba, koji me nisu ispuštali iz vida.

U tom strahu, kad je kazaljka na satu pokazivala već pet minuta do četiri, poslaoh brzo po mog slušača i strelca. Oni dođoše odmah i slušač leže na zemlju da čuje ide li trkač. Na moj veliki užas, reče mi da ta hulja negde daleko odavde spava najčvršćim snom i hrče iz sve snage.

Tek što je to čuo, moj dobri strelac se hitro pope na jedno visoko kube i, pošto se propeo na prste i dobro osmotrio, uzviknu ljutito:

“Duše mi moje, taj lenjivac leži pod jednim hrastom kod Beograda, a boca vina je pored njega. Ali čekaj! Sad ću te ja probuditi!”

I on podiže svoju pušku, nanišani i opali u krunu drveta pod kojim je trkač spavao a koje mi ostali u Carigradu, razume se, nismo videli.

Mnogo žira, grančica i lišća pade na trkača, on se trgne iz sna i odmah probudi, te kako se i sam bojao da nije prespavao vreme, jurnu takvom brzinom da mi predade bocu i svojeručno pismo Marije Terezije tačno pola minuta pre četiri časa.

To je bilo veselje! O, s kakvim je zadovoljstvom Njegovo Veličanstvo pijuckalo izvrsno vino, pravi tokajac!

“Minhauzene”, rekao mi je on, “nemojte mi zameriti ako bocu zadržim samo sa sebe. Vi imate u Beču bolje veze nego ja, pa ćete lako dobiti još koju bocu za sebe”.

S tim rečima zatvori sultan tokajac u svoj orman, stavi ključ u džep i zazvoni po rizničara. Kako je taj zvuk prijatno odjekivao u mojim ušima!

“Moram vam isplatiti dobijenu opkladu”, rekao je sultan, a zatim se okrenuo rizničaru koji beše stupio u sobu. “Rizničaru, dozvoli mome prijatelju Minhauzenu da iznese iz riznice onoliko blaga koliko njegov najjači sluga može poneti”.

Rizničar se duboko pokloni pred svojim gospodarem dotičući nosom zemlju, a meni sultan prijateljski steže ruku, pa nas obojicu otpusti.

Nisam, kao što možete pretpostaviti, gospodo moja, oklevao nijednog trenutka da iskoristim pravo koje sam dobio. Odmah sam pozvao slugu gospodara da dođe i donese džakove i duge konopce, pa pođosmo zajedno u riznicu. A ono što je moj gorostas ostavio u sultanovoj riznici pošto je dobro nabio svoje džakove ne bi se, gospodo moja, isplatilo poneti, niti bi tu malenkost iko poželeo.

Požurio sam s plenom pravo u pristanište, iznajmio najveću teretnu lađu koju sam mogao naći i odjedrio sa celom poslugom i prtljagom da bih sklonio svoje blago, dok se sultan još nije predomislio.

Ono čega sam se najviše bojao, dogodilo se.

Rizničar je ostavio vrata na riznici otvorena, jer nije imao više potrebe da ih zatvara, pa je navrat-nanos odjurio sultanu i saopštio mu kako sam zloupotrebio njegovo odobrenje i poverenje.

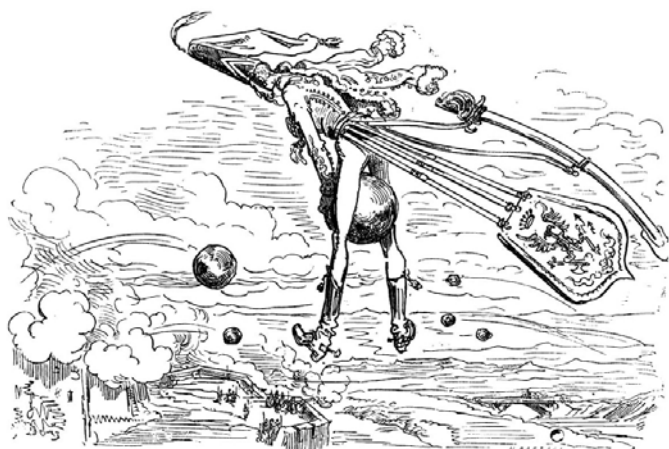
Kad je čuo da mu je riznica ispražnjena, sultan se pokajao što se tako nepromišljeno kladio sa mnom. Naredi odmah svome prvom admiralu da sa celom flotom požuri za mnom i da mi topovima dokaže da naša opklada nije bila takva. Nalazili smo se na pučini dve milje od obale, kad videh celu tursku flotu gde punim jedrima žuri za nama. Moram vam priznati da se opet zabrinuh za svoju glavu koju sam uz veliku muku sačuvao. Ali jedan od mojih sluga, onaj koji duvanjem diže buru, stajao je pored mene i rekao:

“Neka se ništa ne boji vaša ekselencija. Ja ću udesiti sultanovu flotu.”

Stao je tako na krmu da je jednom nozdrvom duvao na tursku mornaricu, a drugom u naša jedra. Tursku flotu začas je odbacio natrag u prigradsko pristanište, a naš brod, jureći kao munja, za nekoliko sati srećno doplovi u Italiju.

Nažalost, ovim se blagom nisam koristio. Jer, u Italiji sirotinja i prosjačenje toliko cvetaju, da sam veliki dio svoga bogatstva, pošto sam čovek dobra srca, podelio prosjacima na ulici. Ostatak mi je otela družina drumskih razbojnika na mom putu za Rim. Njihov plen je bio toliko veliki da je za njegov hiljaditi deo cela čestita družina za sebe, svoju decu i njihove potomke, mogla kupiti oprostaj svih prošlih i budućih grehova, a i to iz prve, najbolje ruke u Rimu.

A sada, gospodo moja, vreme je mom spavanju i želim vam laku noć!

*Ipak leteći kroz vazduh, uspeo sam da vidim mnoge važne stvari
u neprijateljskoj tvrđavi i osmotrim njihov položaj i snage.*

SPASONOSNO ĐULE

Za vreme poslednje opsade Gibraltara, plovio sam do te tvrđave sa flotom koja je nosila namirnice, a pod komandom lorda Rodnia, da bi posetio svog starog prijatelja, generala Eliota, koji se istakao hrabrom odbranom ovoga grada. Stekao je lovorike slave koje nikada neće uvenuti.

Čim je prošao prvi val radosti, koji uvek zapljusne kad se posle dugog vremena sretnu dva stara prijatelja, pođoh u pratnji generala da obiđem tvrđavu i vidim kako izgledaju neprijateljski položaji. Iz Londona sam poneo sa sobom odličan dvogled s ogledalima, kupljen kod Dolonda. Pomoću tog dvogleda videh da se baš u tom trenutku neprijatelj spremao da baci đule od trideset i šest funti na mesto na kome smo stajali ja i general. Rekoh to generalu, on pogleda kroz dvogled i uveri se da sam imao pravo.

S njegovim dopuštanjem naredih da iz najbliže baterije dovuču top koji baca četrdeset i osam funti i upravih ga tačno

– tu nema sumnje, jer, bez preterivanja, nije bilo boljeg tobdžije od mene – dakle, upravih ga tačno u svoj cilj. Nisam više skidao oka s neprijateljskih vojnika, prateći pažljivo svaki njihov pokret. Kada neprijateljski tobdžija prinese upaljač fitilju, u istom času dadoh znak da opali i naš top. Otprilike na sredini puta sudariše se đulad strahovitom snagom i dejstvo je bilo zaprepašćujuće. Neprijateljsko đule odbi se natrag s tolikom žestinom da otkide glavu ne samo tobdžiji koji je opalio top, nego još i šesnaestorici drugih vojnika koji su mu se našli na putu prema afričkoj obali. Ali pre nego što je đule stiglo na neprijateljsku obalu, proletelo je kroz jarbole tri ratna broda koji su bili usidreni u pristaništu, a zatim produžilo put preko kopna još za dve stotine engleskih milja.

Najzad je đule tresnulo na krov neke seljačke kolibe, probilo ga, i uletelo pravo u usta stare bakice koja je blaženo spavala, pa se konačno zaustavilo u njenom grlu, izbivši usput i ono malo zuba koji sirotici behu ostali. Njen muž je ubrzo stigao kući, i kada vide šta se desilo, pokuša da izvuče đule, ali pošto se uveri da je to nemoguće, uze poveći čekić pa joj nabije đule do želuca, odakle je prirodnim putem izašlo napolje.

Naše đule se takođe odlično pokazalo. Pošto je na već opisani način odbacilo neprijateljsko đule, produžilo je svoj put, bacilo u vazduh top koji je opalio na nos i trecnulo ga takvom silinom na jedan susedni brod, da mu je odmah probio dno. U brod prodre voda i on potonu sa hiljadu španskih mornara i velikim brojem vojnika, koji su takođe bili na njemu.

To je bio neobičan podvig. Ne tražim, razume se, da se sva zasluga pripíše samo meni. Mojoj mudrosti, bez dvoumljenja, pripada svaka čast zbog ovog pronalaska, ali me je i slučaj unekoliko potpomogao. Video sam docnije da je naš top od četrdeset i osam funti pogrešno bio napunjen s dva-

put više baruta, te se time može objasniti njegova neočekivana snaga kojom je neprijateljsko đule odbacio nazad, kao i sve druge srećne posledice koje su odatle proizašle.

General Eliot, zbog ovako retkog uspeha, ponudi mi odmah čin višeg oficira u svojoj vojsci. Ja sam to odbio i zadovoljio sam se njegovom zahvalnošću koju mi je te večeri izrazio za stolom u prisustvu svih oficira, i to na najsvečaniji način.

Tako sam se bio sprijateljio s Englezima, tim vrednim i vrlim ljudima, da sam odlučio da ne napuštam tvrđavu pre no što im ne napravim još neku uslugu. Već posle tri nedelje ukazala mi se za to vrlo povoljna prilika.

Preobučen u katoličkog sveštenika, rano izjutra toga dana izvučem se neopažen iz tvrđave i srećno prođem kroz neprijateljske redove, te tako stignem bez teškoća u sred neprijateljskog logora. Odem pravo u glavni šator u kome je pukovnik Artoa s najvišim oficirima pravio plan da sledećeg dana izvrši opšti napad na našu tvrđavu. Slušao sam pažljivo šta neprijatelj sprema, jer na mene, sveštenika, niko nije obraćao pažnju. Pošto sam čuo šta sam hteo, izvučem se iz šatora, pa odem do neprijateljskih topova i latim se posla. Podizao sam topove iz njihovih ležišta i bacao ih tri milje daleko u more. Kad sam tako pobacao sve topove u more, dovukao sam na jednu gomilu sva ležišta i kola s municijom, pa sve to zapalio. Plamen je suknuo visoko u nebo, jer, to sam zaboravio da vam kažem, dovukao sam bio i kola puna namirnica i ostalih lako zapaljivih stvari, pa se plamen brzo širio. Da bih izbegao svaku sumnju, prvi sam digao uzburu. Možete zamisliti kakva je panika nastala u neprijateljskom logoru. Čak se i saveznici, Španci i Francuzi, zavađiše optužujući jedni druge da su bili u dosluhu s nama i taj požar namerno izazvali. Grof Artoa je od silnog straha bez odmora bežao punih četrnaest dana, dok nije potpuno iscrpljen stigao u Pariz. Strah od strašnog požara tako mu je

skupio želudac, da tri meseca ništa u usta nije mogao uzeti, već je – kao kameleon – živeo od vazduha.

Na dva meseca posle ovog događaja, sedeo sam jedno jutro s generalom Eliotom za doručkom, kada odjednom ulete u sobu bomba i pade pravo na naš sto. General skoči i pobeže iz sobe što je brže mogao.

Ja, međutim, uzeh bombu pre nego što je eksplodirala, i odnesoh je na vrh stene, van tvrđave.

Odavde, na jednom brežuljku kraj obale nedaleko od neprijateljskog logora, videh veliku grupu ljudi, ali golim okom nisam mogao da razaznam šta rade. Uzeh zato dvogled upomoć i videh da neprijatelji baš vešaju dva naša oficira, jednog generala i jednog pukovnika. Njih dvojica su još sinoć bili sa mnom, a u ponoć kao uhode krenuli u španski logor. Sad videh da su pali neprijateljima u ruke.

Daljina je bila isuviše velika da bih bombu mogao rukom dobaciti. Srećom, pade mi na pamet da imam u džepu odličnu pračku.

Stavih, dakle, bombu u svoju pračku i bacih je usred one gomile neprijatelja. Kako je pala, rasprsla se i pobila sve naokolo, izuzev ona dva engleska oficira, koje su na njihovu sreću baš u tom času stavljali na vešala. Parče bombe udari u podnožje vešala i obori ih. Naša dva prijatelja, kada osetiše zemlju pod nogama, počеше da se osvrću na sve strane ne bi li saznali odakle ova neočekivana pomoć. Videli su da su i stražari i dželati izginuli. Zato pomogoše jedan drugom da se oslobode omče, otrčaše od obale, skočiše u jedan španski čamac i prinudiše dva mornara, koji su bili unutra, da ih odvedu do jedne engleske lađe.

Nekoliko minuta docnije, dok sam ja pričao ceo događaj generalu Eliotu, stigoše oni srećno i, pošto smo im razjasnili kako se to desilo i čestitali na spasenju, veselo proslavismo ovaj čudesni dan.

LET IZ TOPA

Uskoro posle ovih događaja, napustio sam Gibraltar i vratio se u Englesku. Tu mi se desio slučaj, koji smatram za jedan od najčudnijih u svome životu.

Otišao sam bio na Temzu da bih pratio ukrcavanje raznih stvari koje sam hteo da pošaljem nekim svojim prijateljima u Hamburg. Kada sam bio gotov s tim, krenuh kući putem koji je vodio pored Tauera. Bilo je podne. Umor i vrućina savladaše me, a nigde hladovine da predahnem. Zato odlučih da se uvučem u jednu široku cev od onih starih topova koji stoje pred Tauerom, ne bih li se tu u hladu malo odmorio. Tek što se uvukoh unutra, a umor me savlada te padoh u dubok san.

Bio je baš četrnaesti jun, rođendan engleskog kralja, i u njegovu počast, tačno u jedan čas popodne, trebalo je da svi topovi u zemlji opale. Oni su još izjutra napunjeni i, kako niko nije ni slutio da u jednoj cevi leži čovek, vojnici su u

određeno vreme mirno opalili. Strašnom silinom izbačen sam iz topa, i u velikom luku preleteo preko krovova kuća čak na drugu obalu Temze. Tu, između Bermondzija i Detforda, padoh na neko seosko imanje i to pravo na veliki plast sena. Udarac je ipak bio jak, te ja ostadoh u dubokoj nesvesti pokriven senom.

Otprilike tri meseca docnije, seno naglo poskupi te seljak, na čije sam imanje pao, pomisli kako će napraviti dobar posao ako sada proda svoje seno. Plast u kome sam ja ležao bio je najveći u dvorištu. Zato odlučih da prvo njega natovare. Od vike ljudi koji su postavljali lestvice na plast da bi se popeli gore, povratih se najzad, posle tri meseca, iz duboke nesvesti. Još omamljen, ne znajući gde sam, hteo sam da bežim, ali se zateturah i odozgo sruših na seljaka. Ostadoh i ovog puta nepovređen, ali ubih seljaka, jer sam pao tako nezgodno na njega, da mu slomih kičmu.

Bilo mi je lakše kada sam docnije čuo da je taj seljak bio strašan zelenaš te je njegova smrt bila pravedna kazna i pravo oslobođenje za sve ljude iz toga kraja. Lako je zamisliti, gospodo moja, koliko sam se iznenadio kad sam potpuno došao k sebi i pokušao da uhvatim vezu između onog događaja od pre tri meseca i ovoga sada, i kako su se iznenadili moji prijatelji u Londonu, kada sam se posle toliko vremena iznenada pojavio među njima. A sad zapalimo po jednu, pa ću vam pričati o još nekim pomorskim doživljajima.

S MEDVEDIMA NA LEDENOM BREGU

Vi ste, nema sumnje, sigurno čuli o poslednjim otkrićima kapetana Fipsa, sadašnjeg lorda Malgrejva. Pratio sam kapetana na tim putovanjima, ne kao oficir nego kao prijatelj. Kad smo jednom otišli daleko na sever, uzeo sam dvogled – o kome ste slušali kada sam vam pričao o putovanju na Gibraltar – i posmatrao more pred nama. Jer ja smatram da je uvek dobro pogledati s vremena na vreme oko sebe. Naravno, to na putu.

Otprilike na pola milje od nas, plovio je ledeni breg koji je bio mnogo viši od naših jarbola. Na njemu videh dva bela medveda koji su se, koliko sam mogao odatle oceniti, vatrečno borili u dvoboju. Uzeh odmah pušku i krenuh čamcem na taj ledeni breg. Kad sam pristao, popeo sam se do samoga vrha, mada je to bio neopisivo mučan i opasan put. Često sam morao da preskačem preko užasnih ponora, a na drugim mestima je, opet, prolaz bio gladak kao ogleda-

lo, tako da sam neprestano padao i ustajao. Ali najzad stigoh do onih medveda; u isto vreme videh da se oni ne bore, već samo igraju.

U sebi sam procenjivao koliko vrede njihova krzna, jer je svaki od njih bio veliki kao dobro ugojeni vo, ali baš u trenutku kada sam podigao pušku i nanišanio, okliznuh se dešnom nogom, padoh na leđa, i od jakog udarca izgubih svest na jedno pola sata. Zamislite moje zaprepašćenje kada sam se probudio i video da jedno od tih čudovišta leži na meni i baš me hvata za ramen od novih kožnih čakšira. Gornji deo moga tela ležao je pod trbuhom medveda a noge su mi bile slobodne. Ko zna gde bi me zver odvukla, da ja ne izvadih svoj perorez, isti onaj koji vidite, i dohvatih zadnju levu nogu svoga napadača te mu odsekoh tri prsta. Medved strahovito zaurla i odmah me pusti. Ja to iskoristih, pa brzo zgrabih svoju pušku i opalih u medveda koji je bežao. On pade mrtav. Moj metak je ubio jednog medveda, ali hiljade drugih koji su na pola milje uokrug oko mene na ledu ležali i spavali, oživeše od pucnja. Cela ta družina jednim skokom dotrča do mene.

Vreme se nije smelo gubiti. A ja sam bio izgubljen ako mi ne padne na pamet neka dobra misao. Promislih malo i doseutih se! Za polovinu vremena koje je inače potrebno veštom lovcu da odere zeca, skidoh ja mrtvome medvedu krzno, uvukoh se u njega i stadoh četvoronoške. Tek što sam to uradio, a medvedi se okupiše oko mene. Pristizali su jedan za drugim, obilazili oko mene, mirisali me i poverovali, svakako, da sam ja pravi medved. I tako je moje lukavstvo uspelo. Nisam bio ni mnogo mali, jer je među njima bilo mladih medveda koji nisu izgledali veći od mene. Pošto su svi omirisali i mene i telo pravoga medveda, kao da se razveseliše i odagnaše brige. Umeo sam da podražavam dosta dobro sve ono što su medvedi radili. Bili su bolji od mene samo u urlanju.

Ali mada sam spolja ličio na medveda, ipak sam ostao čovek. Počeh da razmišljam kako bih što bolje izvukao korist od prijateljstva koje je sada vladalo između mene i ovih životinja.

Nekad sam čuo od jednog starog vladara da ubod u kičmu donosi najbržu smrt. Odlučih da se lično u tu uverim. Uzeh opet svoj nož i udarih za vrat najvećeg medveda. Bio je to svakako vrlo smeo podvig. Ali moram priznati, dosta sam se bojao. Jer preživi li zver ovaj udarac, biću raskidan u ko-made. Moj pokušaj je srećno uspeo. Medved se stropoštao mrtav pred moje noge, a nije ni zinuo. Sada ja produžih sa ostalima isto tako. To nije bilo nimalo teško. Jer, mada su oni videli kako im braća padaju i levo i desno, nisu slutili nikakvo zlo. Nisu ni pomislili na pravi uzrok i posledice ovog padanja, i to je bila velika sreća i za njih i za mene. Kada sam najzad video gde svi medvedi pobijeni leže preda mnom, ličio sam samom sebi na Samsona koji je pobio hiljade neprijatelja.

Da ne dužim mnogo, vratih se natrag na brod i zamolih da sa mnom pođe nekoliko ljudi iz posade, koji će mi pomoći da oderem medvede i donesem šunke. Za nekoliko sati bili smo gotovi. Ceo brod smo natovarili šunkama i krznima belih medveda. Ono što je preostalo, bacili smo u vodu.

Čim smo se vratili, poslao sam u kapetanovo ime nekoliko šunki admiralima, nekoliko ministrima, nekoliko predsedniku londonske opštine i njegovim odbornicima, nekoliko trgovačkim društvima, a ostale svojim ličnim prijateljima. Sa svih strana dobio sam najtopliju zahvalnost, a engleska prestonica odgovori na moj poklon pozivom da svake godine, na dan izbora predsednika opštine, dođem na ručak kao gost grada Londona.

Medveđa krzna sam poslao ruskoj carici za bunde Njenog Veličanstva i njenih dvorana. Ona mi zahvali na tome svojeručnim pismom koje mi je poslala po naročitom poslaniku.

Neki ljudi su širili klevete da kapetan Fips na ovom putu nije išao onoliko na sever koliko je mogao da ide. Moja je dužnost da ga u tome branim. Naš brod je bio na dobrom putu, ali kad ga natovarismo onolikom količinom medveđeg krzna i medveđih šunki, bila je ludost ići dalje, jer smo ionako jedva mogli ploviti na malo jačem vetru, a nikako se nismo smeli upuštati među one planine od leda koje leže dalje na severu.

Umeo sam da podražavam dosta dobro sve ono što su medvedi radili. Bili su bolji od mene samo u urlanju.

NJUH MOGA PSA

Polazeći iz Engleske, napravio sam još jedno pomorsko putovanje zajedno s kapetanom Hamiltonom. Plovili smo za Istočnu Indiju. Sa sobom sam vodio i svog psa prepeličara koga ne bih dao za sva blaga na svetu. Toliko je stvarno vredeo, jer nikada nije izneverio moja očekivanja.

Jednog dana, kad smo po tačnom proračunu bili udaljeni od kopna još najmanje tri stotine milja, moj pas počeo kevtati. Posmatrao sam ga pun sat s čuđenjem i rekao kapetanu, i svakom oficiru na brodu, da smo mi mora biti blizu kopna, jer je moj pas nanjušio divljač. To izazva oštar smeh, ali to ni najmanje ne promeni moje dobro mišljenje o ovom psu. I dalje sam mu verovao.

Posle duge prepirke oko ove stvari, izjavih najzad kapetanu da ja više verujem u njušku svoga Treja, nego u oči svih mornara na lađi, pa mu zato smelo predložih opkladu od sto gvineja – toliko je iznosio moj putni trošak na lađi – da ćemo za pola sata naići na divljač.

Kapetan, koji je bio prava stara dobričina, poče opet da se smeje i pozva gospodina Kraforda, našeg brodskog lekara, da mi opipa bilo. On to i učini, pa saopšti kapetanu da sam ja potpuno zdrav. Obojica su nešto šaputali, ali sam ja skoro sve čuo.

“Nije pri zdravoj pameti”, rekao je kapetan. “Kao častan čovek ne mogu primim takvu opkladu”.

“Ja ne delim vaše mišljenje”, odgovorio je lekar. “On je potpuno zdrav, samo se više oslanja na nos svoga psa nego na razum svih vaših oficira na lađi. Zaslužuje u svakom slučaju da izgubi”.

“Takva opklada”, produži opet kapetan, “ne može biti poštena s moje strane. Ali će utoliko lepše biti od mene ako mu vratim novac kada opkladu dobijem”.

Za celo vreme ovog razgovora Trej je ostao u istom stavu napetog iščekivanja, što me još više učvrsti u mom uverenju. Zato i po drugi put predložih opkladu i ona bi prihvaćena. Tek što kapetan i ja udarismo dlan o dlan i sklopismo opkladu, a mornari na zadnjem delu broda uloviše velikog morskog psa i odmah ga izvadiše gore na palubu. Počeše da seku ribu i, gle, nađoše u noj šest pari živih prepelica.

Jadne ptice bile su već toliko dugo u utrobi ribe, da je jedna prepelica ležala na pet jaja. Jedno ptiče sa izleglo iz jajeta baš u času kad je riba rasporena.

Tu mladu prepelicu odnegovasmo zajedno s mačićima koji su nekoliko minuta ranije ugledali svetlost dana. Stara mačka je ptičicu zavolela isto onoliko koliko i svoju četvorožnu decu i uvek se mnogo brinula kad bi mlada prepelica odletela malo dalje i zadržala se duže u vazduhu.

Među ostalim prepelicama bile su četiri ženke koje su stalno nosile jaja i izvodile mlade, te je za vreme celog puta bilo dovoljno divljači za kapetanovim stolom. Dobrom Treju, kao zahvalnost za sto gvineja koje sam njegovom zaslugom dobio, davao sam svakog dana kosti, a ponekad i celu prepelicu.

PUT KROZ SREDIŠTE ZEMLJE, OSTRVO OD SIRA I MORSKO ČUDOVIŠTE

Čitao sam o Brajdonovim putovanjima u Siciliju, pa sam sa najvećim zadovoljstvom i ja dobio volju da posetim vulkan Etnu. Na mome putu do Sicilije nije mi se desilo ništa neobično. Ne želim da zloupotrebljavam vaše strpljenje pričajući o onim svakodnevnim sitnicama, koje bi poneko ko ništa nije doživeo smatrao neobičnim i zanimljivim pa govorio o njima.

Jednog jutra pođoh rano iz kolibe koja je ležala u podnožju brda, čvrsto rešen da ispitam unutrašnjost ovog čuvenog vulkana, pa makar to platio i svojom glavom. Posle mučnog puta od tri sata stigoh na vrh brda.

Vulkan je baš u to vreme oživeo i tutnjao već pune tri nedelje. Sve je izgledalo toliko neobično i zanimljivo, da mi je nemoguće opisati pravim rečima ono što sam video.

Tripud sam obišao krater, koji veoma liči na neki ogromni levak, ali kako ništa više nisam mogao da vidim odatle,

odlučih da skočim unutra. Tek što sam to učinio, a ja se nađoh u strahovito toplom kazanu, a moje jadno telo, od usijane lave koja je neprestano ključala, bilo je na više mesta strašno izranjavano i opečeno. Ma koliko da je bila snaga kojom je lava izbijala, težina moga tela koje je tonulo bila je znatno veća, i ja se srećom za kratko vreme nađoh na dnu kratera.

Prvo što primetih bila je strašna vika, cika, piska svuda oko mene. Otvorih oči i, gle, nađoh se u društvu Vulkana i njegovih kiklopa. Ta gospoda, za koju sam ja mislio da postoje samo u bajkama, pune tri nedelje dogovarala su se na koji će način zvesti red i poslušnost i pri tom toliko larmala, da su uzburkala i gornji svet. Moja iznenadna pojava preseče tu vrisku: okupiše se oko mene, a na njihovim garavim licima čitalo se iskreno iznenađenje. Ali moja ličnost izazvala je kod njih samo na trenutak mir i tišinu. Brzo poče svađa i vika i ja saznadoh da se oni već tri nedelje svađaju, te zato tutnji Etna.

Vulkan odmah odšanta do jednog ormana, izvadi odande razne meleme i ulja, koja imaju samo bogovi, pa lično previ moje rane. Već posle nekoliko trenutaka bio sam zdrav. Zatim iznese preda me i malo jela, bocu nektara i ostala dragocena vina koja piju samo bogovi. Čim sam se potkrepio, opisa mi on tačno kako izgleda i šta je ustvari Etna. Reče mi da je to samo gomila pepela koju on izbacuje iz svoje kovačnice. Požali mi se da njegovi ljudi ne postupaju uvek onako kako on zapoveda, te je često primoran da ih kažnjava. Obično ih u svom besu gađa usijanim ugljem. Da bi ga obezoružali, oni mu otimaju usijani ugalj i izbacuju kroz krater napolje u svet. Tako nastaju vulkani.

“Naša nesloga”, pričao je dalje bog, “traje često po nekoliko meseci i pojave, koje vi, obični smrtnici, vidite gore na zemlji i nazivate erupcijom vulkana, posledice su naših burnih rasprava. Vezuv je takođe jedna od mnogih mojih

radionica. Od Etne do Vezuva vodi hodnik ispod mora, dug najmanje trista pedeset milja. I tamo se događaju slične svađe sa sličnim posledicama.”

Bio sam veoma iznenađen što sam neslogu i svađu našao čak i u podzemlju, i to među bogovima, te odlučih da stvar dobro ispitam i saznam od Vulkanovih ljudi za pravi uzrok ovog stalnog nesporazuma.

Zlo sam prošao zbog ljubopitstva. Kiklopi su mi prilazili s puno nepoverenja i ja primetih da odmah, posle prvog razgovora koji sam poveo s njima, odoše svome gospodaru Vulkanu i dugo mu nešto objašnjavahu. Bez po muke čuo sam da sumnjaju na mene da ću tajne podzemlja, koje moraju ostati skrivene nama smrtnicima, svojim lukavstvom saznati i izdati gornjem svetu. To je bilo sasvim dovoljno da tutnu Vulkanu u uvo, pa da me on odmah omrzne. Ne govoreći mu unapred ništa, zgrabi me jednog jutra iz postelje, odnese me de neke prostorije koju nikad ranije nisam video, podiže me iznad nekog dubokog bunara i reče:

“Nezahvalni smrtni čoveče, vrati se u svet iz koga si došao!” S tim rečima, ne dajući mi vremena da se branim, gurnu me u strašni ponor.

Padao sam i padao sve brže, dok najzad od straha ne izgubih svest. Ali odjednom dođoh sebi, jer sam se iznenada našao na beskrajnoj pučini obasjanoj zracima sunca. Od mladosti sam umeo dobro da plivam i izvodim sve moguće veštine u vodi, pa sam se sada osećao kao kod svoje kuće. U poređenju sa strašnim položajem iz koga sam se izvukao, biti sam na beskrajnoj pučini izgledalo mi je kao pravi raj. Lako sam se održavao na površini.

Osvrtao sam se na sve strane, ali dokle mi je pogled dopirao, video sam samo more. Najzad primetih u daljini nešto što je ličilo na ogromnu stenu. Uskoro se pokaza da je to ledeni breg koji polako plovi prema meni. Kada mi se sasvim približi, uspnem se nekako na njega. Malo sam predahnuo,

a onda se sa velikom mukom popeh na najviši njegov vrh da bih imao bolji vidik.

Ali na moje veliko oćajanje, kopno se nigde nije ni naziralo. Najzad, pred sam mrak, videh u daljini brod koji je plovio u mom pravcu. Ćim je bio dovoljno blizu da bi me neko od posade mogao ćuti, stadoh iz sveg glasa sa vićem. Na brodu su me ćuli i odgovarali na holandskom jeziku. Znaći, to je bio holandski brod, a poznato vam je da sam u toj zemlji bio vrlo poznat i, kao što sam ja naćalost verovao, veoma cenjen.

Skoćih u more, doplivalah do broda i mornari me izvukoše na palubu. Upitah gde smo i dobih odgovor da se nalazimo u Jućnome moru.

To odjednom reši celu zagonetku. Znaći da sam ja sa brda Etne prošao kroz središte Zemlje i dospao u Jućno more. To je bilo jasno kao dan: Etna je na jednoj strani Zemljine polulopte, a Jućno more na drugoj, suprotnoj strani! Išao sa putem koji je na svaki naćin kraći nego put oko sveta. Niko, izuzev mene, nije išao ovim jedinstvenim putem kroz središte Zemlje, a ako još jednom krenem tuda, bolje ću otvoriti oći.

Zamolih za malo jela i pića, pa poćoh u postelju da otpoćnem.

Grub su narod ti Holandćani. Prioćao sam svoju pustolovinu oficirima na laći, isto ovako kao vama sad, gospodo moja! I znate šta sam doćiveo? Neki od njih vrteli su glavom kao da sumnjaju u istinitost mojih reći. Ali pošto su me inaće ljubazno primili na svoj brod, na kome sam ćiveo od njihove milosti, morao sam, hteo ne hteo, da otrpim tu sramotu.

Raspitivao sam se kuda plove. Odgovoriše mi da idu na veliko istraćivaćko putovanje i rekoše da bi im mnogo koristilo ako bi sigurno znali da je moja prića o putu kroz središte Zemlje istinita, jer bi to znaćilo sa su već napravili veliko otkriće.

Išli smo istim onim putem kojim je prvi prošao kapetan Kuk i idućeg jutra stigismo u Botani-Bej, mesto, u kome odista ne bi trebala engleska vlada sa šalje osuđenike na izdržavanje kazne, već svoje zaslužene ljude na odmor i oporavak – toliko je bogato priroda obdarila to mesto svojim najlepšim darovima.

Tu smo ostali samo tri dana. Četvrtog dana nastade strahovita bura koja nam za nekoliko časova pocepa sva jedra, obori glavni jarbol koji pada na kompas i razbi ga u komade. Svako ko je bio na moru zna kako teške posledice može imati takav gubitak. Nismo znali na koju ćemo stranu, te se prepustismo sudbini. Bura je još malo besnela, a zatim se umiri, te nam u jedra udari povoljan vetar.

Tri meseca smo plovili ne znajući gde smo i mora biti da smo prešli ogromno dug put, kad odjednom primetismo čudnu promenu na svemu oko nas. I sami smo se osećali lakši i veseliji, a divni mirisi ispunjavali su vazduh. I more je promenilo svoju boju i nije bilo više zeleno, nego belo.

Ubrzo posle ove čudesne promene ugledasmo obalu i krasan zaliv, te okrenusmo krmu u tom pravcu. Zaliv je izgledao dovoljno prostran i dubok. Kad smo bacili kotvu, vidismo da plovimo ne po vodi već po odlično ukusnom mleku. Iskrcasmo se, i sad više nije bilo sumnje: celo se ostrvo sastojalo od jednog ogromnog kotura sira. Ne bismo to ni otkrili da nam nije pomogao slučaj. Imali smo na brodu jednog mornara koji nije podnosio sir, i čim je stupio na kopno, pao je u nesvest. Kad je došao sebi, molio je da uklonimo sir ispod njegovih nogu. Mislili smo da bunca no kad pogledasmo bolje, vidismo da ima potpuno pravo, jer je ostrvo, kao što sam već rekao, celo bilo jedan ogroman sir. Od njega su većinom živeli stanovnici ostrva i ono što bi se pojelo preko dana, to bi se nadoknadilo tokom noći. Vide li smo i dosta vinograda s lepim krupnim grožđem, koje je mesto grožđanog soka imalo mleko. Stanovnici su bili pra-

vi, lepi ljudi, većinom deset stopa visoki, imali tri noge i jednu ruku i, kad bi porasli i ušli u mladićsko doba, dobijali bi na čelu rog, kojim su se vešto služili. Na toj mlečnoj površini priređivali su utakmice i šetali ne tonući, kao što mi šetamo po nekoj livadi. Na ostrvu od sira raslo je dosta žita s klasjem nesrazmerno velikim i krupnim, jer je svaki klas nosio gotov, umešen i ispečen hleb. Šetajući po ovom ostrvu nađosmo sedam mlečnih i dve vinske reke.

Posle šestodnevno putu kroz ostrvo, stigismo na suprotnu stranu od obale uz koju smo pristali. Tu nađosmo čitave naslage najboljeg sira. Iz njega su rasle breskve, kajsije i drugo voće koje nismo poznavali. Na tom drveću, koje je bilo neobično veliko, otkrili smo velik broj ptičjih gnezda. Između ostalih, videli smo i gnezdo ledene ptice, koja je u obimu merila pet puta više nego kupola londonske crkve sv. Pavla. Gnezdo je vešto bilo ispletено od ogromnog drveća i u njemu je ležalo najmanje pet stotina jaja, od kojih je svako bilo kao bure vina. Mladunce nismo mogli videti, nego smo ih čuli kako zvižde. Kad smo s mnogo muke otvorili jedno takvo jaje, izašlo je mladunče, ptiče bez perja, veće od dvadeset odraslih orlova zajedno. Tek što smo ptiče oslobodili ljuske, a njegova majka dolete, dohvati kandžama našeg kapetana, odleti jednu milju daleko, udari ga kri-
lima i baci u more.

Svi Holanđani plivaju kao ribe, te i naš kapetan brzo dopliva do obale, pa se svi zajedno uputismo mestu gde je naš brod ležao usidren.

Nismo se vraćali istim putem kojim smo i došli, te smo naišli na mnogo novih, neobičnih stvari. Između ostalog, ubismo dva divlja vola koja su imala po jedan rog među očima. Bilo nam je posle žao što smo ih ubili, jer smo čuli da ih stanovnici pripitomljavaju i upotrebljavaju za jahanje i vuču. Njihovo meso je vrlo ukusno, ali potpuno nepotrebno narodu koji živi samo od mleka i sira.

Kad smo bili još samo dva dana udaljeni od naše lađe, vidismo tri čoveka obešena na visokom drveću pored puta. Raspitah se šta su učinili kada su zaslužili tako tešku kaznu. Čuo sam da su bili u tuđini i da su po povratku lagali svoje prijatelje opisujući mesta koja nikad nisu videli i pričajući stvari koje im se nikada nisu dogodile. Nalazim da je kazna pravedna, jer sveta dužnost svakog putnika jeste da po duši i istini tačno pripoveda ono što je video i doživeo.

Čim smo stigli na svoj brod, digli smo kotvu i otisnuli se od ove čudesne zemlje. Sve drveće na obali, od kojih je neko bilo vrlo visoko i granato, pokloni se dvaput pred nama, pa se vrati u prvobitni položaj.

Pošto smo tri dana jedrili – bog zna kuda, jer nismo imali kompasa – stigismo na more koje je bilo crno. Zahvatismo malo te crne vode da je probamo i, gle, bilo je to odlično vino. Morali smo sada dobro paziti da nam se svi mornari ne izopijaju. Ali radost nije trajala dugo. Nekoliko časova donije, okružiše nas sa svih strana kitovi i ostale čudovišno velike morske životinje, među kojima je jedna bila tako dugačka da je nismo mogli celu sagledati ni pomoću svih dvoглеđa. Nažalost, nismo to čudovište primetili ranije, no tek kad je došlo isuviše blizu. U času, koliko da udariš dlanom o dlan, razjapi čudovište čeljusti i našu lađu – s visokim jarbolima i razapetim jedrima – proguta kao kutiju šibica.

Pošto smo neko vreme postojali u čeljustima ovog čudovišta, otvori ono opet usta i popi ogromno mnogo vode koja nas svojom snagom odnese kroz ždrelo pravo u stomak čudovišta. Nađosmo se u njegovom stomaku; tu je bilo tako mirno kao kad u noći bez vatre ležimo usidreni u zaklonjenoj luci.

Vazduh je bio, ne može se poricati, malo topao i neprijatan. Nađosmo mnogo kotvi, konopaca, čamaca i veliki broj brodova, delom natovarenih, delom nenatovarenih. Sve je to progutalo ovo čudovište. Pošto se prst pred okom nije vi-

deo, morali smo da palimo buktinje. Sunca, meseca i zvezda nije više bilo za nas. Dvaput dnevno imali smo plimu, a dvaput oseku. Kada bi životinja pila, imali smo plimu, a kad bi potrošila svoju vodu, imali smo oseku. Po jednom mero-davnom računu, životinja je uvek pila više vode no što je ukupno ima u Ženevskom jezeru, čiji obim iznosi trideset milja.

Drugoga dana našeg zarobljeništva u ovom carstvu noći, usudih se ja da s kapetanom i nekoliko oficira krenem na jedno malo izviđanje. Sačekali smo, razume se, oseku. Svi smo nosili buktinje i uskoro se oko nas okupi blizu deset hiljada ljudi svih narodnosti, te počesmo da se savetujemo kako da se opet dokopamo divne slobode. Neki od njih proveli su već više godina u stomaku ove životinje. Baš kad nas je najstariji zatočenik obaveštavao kakve mogućnosti postoje za bekstvo, ožedni naš prokleti tamničar i poče da pije vodu. Voda pojuri unutra takvom silinom, da smo svi morali bežati natrag na svoje brodove, ako nismo želeli da se podavimo kao pacovi. Nekolicina od nas jedva da se spasla plivanjem.

Nekoliko časova docnije, na našu radost voda se povuče i mi smo mogli opet da se skupimo. Mene izabraše za predsednika zbora i ja predložih da jarbol s našeg broda nastavimo na drugi veliki jarbol, pa da ga gurnemo poprečke u čeljusti kad ih riba otvori, tako čudovište neće moći da zatvori čeljust, pa ćemo svi mirno isploviti. Ovaj predlog bi primljen jednoglasno. Izabrasmo stotinu snažnih ljudi da izvrše moju zamisao. Tek što smo sastavili jarbole, a već nam se pružila prilika da ih najbolje iskoristimo. Čudovište zinu i mi odmah gurnusmo sastavljene jarbole u njegova usta, tako da se jedan kraj zabi kroz jezik u donje nepce, a drugi kraj u gornje nepce, čime je ribi bilo potpuno onemogućeno da zatvori usta, čak i kada bi naši jarboli bili mnogo slabiji.

Čim smo to udesili, razapesmo jedra i isplovismo na svetlost dana. Posle ropstva od dve nedelje, radosnim klicanjem pozdravismo sunce.

Pošto smo se svi spasili iz ogromne utrobe ovog čudovišta, videsmo da naša flota broji trideseti pet brodova. Bile su zastupljene sve pomorske države. Naša dva jarbola ostavismo u čeljustima ovog čudovišta da bismo druge brodove obezbedili od strahovite nesreće i sužanjstva u ovom smrđljivom bezdanu.

Prva naša želja bila je da saznamo u kome se delu sveta nalazimo.

Nismo znali ništa pouzdano. Ali najzad posle dužeg osmatranja utvrdismo da plovimo po Kaspijskom moru. Kako je ovo more sa svih strana opkoljeno zemljom i nema veze sa ostalim morima, bilo nam je nepojmljivo kako smo dospeli u njega. Ali jedan urođenik sa ostrva od sira, koga smo povelili sa sobom, dao nam je vrlo mudro objašnjenje. Po njegovom mišljenju, čudovište, u čijoj smo utrobi tamnovali, donelo nas je ovamo nekim podzemnim vodenim putem. Bilo kako bilo, tek mi smo plovili Kaspijskim morem i radovali se što se sve tako dobro svršilo, te se požurismo da što pre stignemo do neke obale. Ja sam se prvi iskrcao.

Tek što sam kročio nogom na zemlju, a jedan ogromni medved skoči na mene. "Ha", pomislih ja, "dolaziš baš u dobar čas". Zgrabih ga za prednje šape i stegoh tako srdačno, da je jadni medved počeo užasno urlati. Ali mene to nimalo nije dirnulo, nego sam ga tako držao sve dotle dok nije izgledao i uginuo od gladi. Zbog toga se svi medvedi klone od mene i nijedan se ne usuđuje da mi stane na put.

Odavde otputovah u Petrograd. Tu sam od jednog prijatelja dobio poklon koji neobično cenim: lovačkog psa koji vodi poreklo od onog čuvenog hrta koji je u mojoj službi izlazio noge do samog trupa. Nažalost, njega ubi jedan nevešt lovac gađajući jato prepelica, a pogodivši moga psa.

Za uspomenu na nezaboravnog hrta napravio sam od njegove kože ovaj prsnik koji me uvek, kada idem u lov, nepogrešivo odvede tamo gde ima divljači. Kad se dovoljno približim skrivenoj divljači, odskoči dugme s moga prsnika i padne tačno na mesto gde je divljač skrivena, te ako imam zapetu pušku i dovoljno baruta, ništa mi ne može umaći. Ostala su mi, kao što vidite, još samo tri dugmeta, ali kad budem krenuo u lov, daću da mi se na prsnik zašiju dva nova reda.

Posetite me onda i zabave će biti dosta. Uostalom, preporučujem se za danas i želim svima prijatan odmor!

Kad smo s mnogo muke otvorili jedno takvo jaje, izašlo je mladunče, ptiče bez perja, veće od dvadeset odraslih orlova zajedno.

RJEČNIK
manje poznatih riječi,
imena i naziva

arak, vrsta rakije, od riže, šećera ili kokosovog soka
baron, plemićka titula
baterija, artiljerijska jedinica, sastoji se od oko 60 ljudi
Bermondzi (Bermondsey), dio Londona
Botani-Bej (Botany Bay), zaliv u Australiji, u kojem su se is-
krkali prvi naseljenici, među njima i kažnjenici
Brajdon, Patrik Brajdon (Patrick Brydone), putopisac iz 18.
vijeka
col, mjera za dužinu, oko 2,5 cm
čakšire, hlače, pantalone
ćesar, car
Deptford (Deptford), dio Londona
Dolond, Džon Dolond (John Dollond), engleski optičar
drvodelja, tesar, majstor koji obrađuje drvo
đule, kugla koja se ispaljuje iz topa

Eliot, Džordž Augustus Eliot (George Augustus Eliott), britanski oficir, zapovjednik odbrane Gibraltara u 18. vijeku
ergela, imanje na kojem se drže i odgajaju rasni konji, štala za uzgoj i selekciju konja
flota, velika skupina brodova
Gibraltar, stijena na jugu Španije (teritorija Britanije) koja razdvaja Sredozemno more od Atlantskog okeana
grof, plemićka titula
gvineja, britanska novčana jedinica, zlatnik, vrijedio do 1971.
Hamilton, Džon Džejms Hamilton (John James Hamilton), službenik Istočnoindijske kompanije i oficir britanske vojske
harpun, koplje kojim se love krupne ribe i kitovi. Može imati dvije ili više kuka na vrhu
Herakle, junak grčkih mitova poznat po izvanrednoj snazi
hrt, vrsta visokog i brzog lovačkog psa
husarski pukovnik, husari, mađarski konjanici, pukovnik, vojni čin
hvat, mjera za dužinu, oko 1,8 metara
Ingrija, južna obala Finskog zaliva
jarbol, uspravna greda na brodu za koju je pričvršćeno jedro
jazavičar, vrsta lovačkog psa izrazito kratkih nogu
Kaspijsko more, slano jezero u srednjoj Aziji, koje zbog veličine nazivaju morem
keđar, drvo iz porodice borova
kevtanje, glasanje lovačkog psa u potjeri za divljači
kiklopi, mitološka bića (poznata npr. iz Odiseje), džinovi velike snage, sa samo jednim okom u glavi
knez, plemićka titula, u našim krajevima seoski starješina
kotva, sidro, dvije ili više metalnih kuka kojima se brod veže za dno
krma, zadnji dio broda
krstarica, ratni brod opremljen za duže plovidbe

Kuk, Džejms Kuk (James Cook), britanski moreplovac koji je u 18. vijeku istraživao Pacifik

Libanska gora, lanac planina u Libanu, paralelan sa istočnom obalom Sredozemnog mora

lovorike, misli se na vijenac od lovorovih grančica, koje se stavljaju na glavu pobjednicima (u sportu ili ratu)

Malgrejv (Mulgrave), imanje u Egleskoj

Marselj (Marseille), primorski grad na jugu Francuske

milja, mjera za dužinu, oko 1500 m

Minih, Burhard Kristof Minih (Burkhard Christoph von Münnich), Nijemac, reformator ruske vojske početkom 18. vijeka

nektar, piće olimpskih bogova u grčkoj mitologiji

orkan, vrsta izrazito snažnog vjetra

parobrod, brod na pogon parom

perčin, kosa svezana u rep, obično se misli na mušku

perorez, nož sa kratkom oštricom

peševi, krajevi kratkog kaputa

Pips, Konstantin Džon Pips (Constantine John Phipps), istraživač, oficir britanske kraljevske mornarice

pleva i sečka, misli se na biljni otpad; pleva, ljuspe oko zrna žita, sečka, isječeno bilje

postiljon, kočijaš poštanske kočije

prepeličar, lovački pas ptičar

prsnik, prsluk, dio muške odjeće bez rukava i okovratnika, povrh kojeg se nosi kaput

Reka Svetog Lorensa, rijeka u Kanadi, ulijeva se u Atlantski okean

rizničar, čuvar riznice, prostorije u kojoj se čuvaju dragocjenosti

Rodni, Džordž Bridžis Rodni (George Brydges Rodney), britanski pomorski oficir

rudo kola, greda uz koju su upregnute vučne životinje, konji ili volovi, naprimjer

sačma, sitne olovne kuglice kojima je napunjena patrona
lovačkih pušaka sačmarica

Samson, biblijski junak velike snage koja je bila u njegovoj
kosi. Kad ga je ljubavnica ošišala, bio je savladan i osli-
jepljen

Sibir, pokrajina u Rusiji, na dalekom sjeveru

stopa, mjera za dužinu, oko 30 cm

sultan, vladar u Osmanskom carstvu

svetlac, iskrica koja se pričinjava pred očima, bljesak u očima

Tauer (Tower), stara tvrđava u istočnom Londonu, na obali
Temze, korištena kao zatvor

tokajac, vrsta vina, iz mađarske pokrajine Tokaj

trpeza, sto za kojim se jede

vojvoda, vojni ili plemićki čin

vreža, izdanak loze i biljke penjačice

POGOVOR

O laži koja ne služi lažljivcima

Čudnovate doživljaje barona Minhauzena nije napisao, kako na koricama ove knjige piše, Gotfrid August Birger. Njemu je autorstvo pripisano kasnije, a on sam nije učinio ništa da tu grešku ispravi. Istina bi bila da je on na njemački preveo knjigu koja se godinu dana ranije pojavila u Londonu, na engleskom jeziku, a koju je po svemu sudeći napisao njegov zemljak Rudolf Erich Raspe.

Kako se i zašto Raspe našao u Londonu, priča je zanimljiva sama po sebi. Ukratko, iako već ugledan naučnik i relativno dobro materijalno osiguran, zbog nekih dugova nije odolio iskušenju da proda stare novčiće koji su mu bili povjereni na čuvanje, pa je morao bježati iz Njemačke čak u Britaniju. Ugled stečen u struci dočekao ga je s one strane Kanala, pa je neko vrijeme živio od naučnog rada. Ali kad se dočulo za krađu morao se dovijati na razne načine da preživi. Jedan je, pretpostavlja se, bio objavljivanje nevjerovatnih priča Jero-

nima Karla Fridriha barona fon Minhauzena. Ako barona i nije lično poznao, morao je za njega čuti, jer su jedno vrijeme živjeli blizu jedan drugoga, a baron je bio poznat na daleko po svojoj navici da okuplja goste i prijatelje i zabavlja ih svojim pričama. Danas se zna i da je Raspe mogao jedan njihov mali ali nepotpisani izbor pročitati nekoliko godina ranije, u nekim berlinskim novinama.

Ali su one – domišljene, namaštane, stilski preoblikovane – svoju popularnost stekle tek prevodom na njemački, odakle su krenule u druge jezike i stekle svjetsku slavu. Šta je to što ih čini još uvijek jednako zanimljivim i zašto bi doživljaji barona Minhauzena bili dobar izbor za čitanje na časovima književnosti i jezika?(1)

Laž živi u jeziku i od jezika. Ljudi lažu na razne načine i iz različitih pobuda. Biti u stanju prepoznati laž, svoju jednako kao i tuđu, put je ka tome da se istina održi kao ljudska vrijednost.

Ona je ljudima važna jer su ljudi vrsta koja svoje uspjehe kroz evoluciju dobrim dijelom duguje saradnji. Istina je od ključne važnosti za zajedničko djelovanje. Na istini se zasniva povjerenje, laž ga potkopava.

Civilizacijsko iskustvo čuva se u jeziku i njime prenosi. Drugim riječima, koliko ćemo poštovati nauku i znanje zavisi od toga koliko ćemo se boriti za istinu. Škola treba biti mjesto utvrđivanja istine, a ne mjesto radikalne sumnje u njeno postojanje, uz istovremeno pristajanje na dogmu kao na njen nadomjestak.

---

(1) Izdavač je poštujući prevodilačka prava zadržao ekavsku varijantu teksta. Ta odluka motivisana je uvjerenjem da su koristi (prihvatanje različitosti kao jezičkog i kulturnog bogatstva) veće od štete (nesviknutost drugačijem jezičkom standardu).

Kad se govori o istini i laži ne smiju se nikada smetnuti s uma okolnosti u kojima su izrečene. Lažljivac se ne može otkriti ako mu se povjeruje da istine zapravo i nema, da je sve stvar jezika i perspektive.

U svojoj maloj ali nadahnjujućoj knjizi *Lingvistika laži* Harald Vajnrih ne dopušta mistifikacije u vezi s ovom temom. On je zadovoljan definicijom koju daje Avgustin (*Laž je iskaz s namjerom izražavanja neistine.*), ali je želi proširiti. Počinje s pitanjem *Mogu li riječi lagati?*

U odgovoru nas podsjeća na čuvenu Brehtovu rečenicu – *Tko u naše doba umjesto narod kaže stanovništvo, a umjesto tlo zemlja, već samim tim ne podupire mnoge laži.*

Riječ *krv* i riječ *tlo* nisu problem same za sebe, smatra Vajnrih, one to postaju u sintagmi *krvi* i *tla*:

Stvar je u tome da riječi "krv" i "tlo", kada ih se stavi zajedno, jedna drugoj daju kontekst. Kontekst "i tlo" određuje značenje riječi "krv" u skladu s nacističkim mnijenjem, a također se i značenje riječi "tlo" kontekstom "krv i" određuje u nacističkom smislu. (...) To vrijedi općenito. Riječi na koje mislimo bez ikakva kontekstualnog određenja, ne mogu lagati. No dovoljan je već mali kontekst, primjerice sintagma povezana s "i", i riječi mogu lagati. (...)

Kao primjer za laž koja se mora mrziti Vajnrih navodi Hitlerov govor od 26. 9. 1938. u vezi sa sudetskom krizom, u kojem je kancelar tvrdio da njemački narod želi samo mir i da nakon rješenja krize Njemačka više neće imati teritorijalnih problema. To nije bila istina, jer je već neko vrijeme njemački generelaštab imao tajnu uputu da pripremi napad na Čehoslovačku. Hitler je govorio jedno, a mislio i planirao drugo. Misлити da, a reći ne (ili obrnuto), to je laž. U konačnici se laž uvijek odnosi na da ili ne, zaključuje Vajnrih. *To u najmanju ruku vrijedi za laž u njezinoj zloj zbiljnosti. (...) Ružna, zla, potpuna laž je sintaktičke naravi. Ona iskrioljuje smisao*

na ključnome mjestu gdje se susreću jezik i svijet, u govornoj situaciji.(2)

Škola je posebno važno mjesto gdje se susreću jezik i svijet. Govorne situacije u školi jako su i bitno određene kontekstom, bilo da se radi o stvarnosti iz koje djeca dolaze, bilo da se radi o znanju koje se jezikom posreduje. Nastavnici su (pored roditelja) neprekidno izloženi obavezi da daju odgovore na pitanja o svijetu u koji po dužnosti (i sili zakona) uvode djecu. To je danas i ovdje svijet u kojem se mnogo, glasno i strašno laže, jer je laž glavno oruđe propagande, bilo da se radi o pukim reklamnim porukama upućenim potrošačima, bilo o neprestajućim kampanjama koje neprekidno vode tri nacionalizma u polju politike i šire shvaćene kulture. I pitanja i odgovori mogu biti izrečeni jasno, u formi jednostavnih izjavnih rečenica, ali tako da pojmovi ne ostaju u magli, u samorazumljivosti i podrazumijevanju. Na dječije pitanje, naprimjer, zašto je neko djelo obavezno pročitati za čas lektire, nastavnik mora dati istinit odgovor. Ako je zato što je vrijedno, onda treba objasniti i na koji je način vrijedno, kome je i zašto vrijedno. I ako se ustanovi da nije, ili da nije djeci, jer je za njihov uzrast presloženo, onda treba reći i kako se i zašto našlo na spisku lektire (kome služi!), ko te spiskove i kako pravi, i zašto se oni moraju poštovati. Tako se na kraju djeci objasni i sam uzvišeni pojam *lektira*, i najzad odgovori na (neizgovoreno) najvažnije pitanje nastave književnosti: vrijedi li je uopšte čitati.

---

(2) Vajnrnih dodaje: *Naravno, nije svaka laž potpuna, a ni tako radikalno zla kao ova. Problem laži ne bi bio magna quæstio kada bi crno i bijelo bilo uvijek tako jednoznačno raspoređeno. Postoje polulaži, a postoje i ona mala odstupanja od istine koja su možda upravo zato tako opasna, jer ih je teško prepoznati. Postoji, na kraju, tisuću vrsta diplomatskih laži, a one se ne pojavljuju samo kod diplomata. Nema smisla pokušavati napraviti kazuistiku laži. Time se moral prošlih stoljeća već izblamirao. Lingvistika ne bi trebala ponavljati takve pogreške.*

Vrijedi li čitati *Čudnovate doživljaje barona Minhauzena*?

Da.

Zašto?

Zato što je to knjiga koja je zabavna, duhovita, maštovita. Osim toga je dobra prilika da se u razredu pokrene razgovor o laganju. Naprimjer, za početak, da se priča o tome šta je laž, ko i kada i zašto laže, kako se lažljivci mogu otkriti, kako se može znati da neko govori istinu. A onda, jer ipak se radi o nastavi književnosti, da se vidi lažu li pisci u svojim knjigama.

Vajnrnih sumnju da je književnost sama po sebi laž odlučno odbija:

Književnost nikoga ne vara. Ne zato što, recimo, ne postoji namjera prijevara: književnici imaju namjeru stvarati književnost. A ako je književni tekst laž, uvijek sadrži i signale laži. Književnost se prikazuje kao književnost. Sve tradicionalne rodovske značajke istodobno su signali da je izgovoreni ili otisnuti tekst književnost, a ne zbilja. Onaj rod, koji bi najprije morao doći u sumnju da laže, a to je bajka, ima i najjasnije rodovske značajke. Već ih dijete može razumjeti.

Ali:

Književnost u službi laži jest laž. No od tada je i svaka književnost koja odbije služiti laži istina i to – Brechtovim riječima – “istina koju se isplati pisati”.

Zato bi iskren, pošten i dobro osmišljen spisak obavezne lektire trebalo da uz svaki naslov ponudi i odgovor na pitanje u čijoj je on službi. Odnosno, šta je to u odabranom tekstu istina koju se isplati čitati.

Barona Minhauzena isplati se čitati jer nas podsjeća da je lagati ljudski. Sve dok laži ne krijemo (dok dajemo *signale* da lažemo), pred sobom i pred drugima, one nisu zle i ne čine štetu. Zabavljaju nas, nasmijavaju i povezuju u smijehu, žive u nama i svojom lucidnoću osvjetljavaju zamračene kut-

ke svijesti. Upravo su zato potrebne; jer se zbog njih odjednom zapitamo kome i zašto uopšte vjerujemo. *Kako* znamo da je ono što čitamo ili slušamo istina? Zašto je, naprimjer, Minhauzenov silazak s Mjeseca izmišljotina, a Hristovo uskrsnuće nije?

Zaključimo ovaj pogovor odgovorom na pitanje šta su, ako ih uopšte ima, književne vrijednosti *Čudnovatih doživljaja barona Minhauzena*.

Njih sigurno nema mnogo, i one ni piscu ni kasnijim prepisivačima i prepričivačima nisu bile u prvom planu. Ali čak i tu, gdje se najmanje može očekivati kvalitet, dobro namjeran čitalac može ga naći. Recimo, u ovom izdanju, nemoguće je previdjeti napor da se niz slabo povezanih epizoda uvežu u neku kompozicionu cjelinu. Tako se priča nje završava u Rusiji, odakle je praktično i počelo. Nije bez značaja i simbolike ni to da kraj pripada hrtu čije su se noge od trčanja izlizale, pa je postao jazavčar. Tu bi se mogla prizvati u pomoć ona poslovice o laži i kratkim nogama.

Ali, nema potrebe za ovom vrstom improvizacije. *Čudnovati doživljaji barona Minhauzena* i bez toga se mogu dobro braniti od prigovora da su trivijano štivo.

Prije svega, to je sam glavni lik, koji je živ i dinamičan, razigran na relaciji akter – pripovjedač. U neobične situacije dovode ga radoznalost (zbog nje skače u vulkan, i uopšte voli da putuje i otkriva daleke krajeve), katkad nesmotrenost (zaspi u napunjenom topu, iz kojeg ga ispale, pa provede tri mjeseca bez svijesti u plastu sijena), često i požrtvovanje (leti na đuletu da bi spasao svoju jedinicu), još češće lovački izazovi, a najčešće slučaj.

Ako i ne vjerujemo opisanim doživljajima, blizak nam je karakter koji ih priča, jer očigledno uživa u pričanju.

Priče su kratke, fokusirane na poentu, koja je najčešće razrješenje neke nemoguće ili bezizlazne opasne situacije. U naraciji nema ničeg suvišnog, u par rečenica skicira se osnovno, i onda se prelazi na sam fantastični događaj. Junak se odjednom nađe pred zadatakom za čije je rješenje potrebna prije dosjetljivost nego snaga ili hrabrost. Tako smo odmah uvučeni u igru da pogađamo kakvom egzibicijom mašte će se baron spasiti.

Pri tome nas autor stalno podsjeća na okvir, u kojem te priče funkcionišu, a to je baronovo pripovijedanje publici, koju on svako malo uvjerava u istinitost očiglednih svojih pretjerivanja, podsjećajući je na sebe. Tako, kad na ostrvu sira vidi obješene ljude, on ne samo da daje razloge vješanje nego to koristi da bi ojačao svoju poziciju: *Čuo sam da su bili u tuđini i da su po povratku lagali svoje prijatelje opisujući mesta koja nikad nisu videli i pričajući stvari koje im se nikada nisu dogodile. Nalazim da je kazna pravedna, jer sveta dužnost svakog putnika jeste da po duši i istini tačno pripoveda ono što je video i doživio.* (Sam će, drugom prilikom, povodom vješala izreći izvrsnu dosjetku: *sam nisam nikada želeo da se toliko visoko popnem.*)

Njegova kazivanja začinjena su kvazinaravoučenijima, poput: *Prisustvo duha čini čuda* ili *Slučaj i dobra sreća poprave katkad neku grešku*. Njihov je doprinos da očiglednu ludost opravdaju nekom nemotivisanom mudročću, što rezultira parodijskim efektom, i ponovo nas vraća pitanju kako mudrosti prihvatamo kao mudrosti i zašto ludosti odbacujemo kao ludosti.

Svi, a najprije on sam, znaju da njegove priče nisu ispričane *po duši i istini tačno*; ali njegova potreba da slušaocce i prijatelje u to uvjerava rezultira komičnim efektom, i upućuje na pravu svrhu pričanja: zabaviti i nasmijati.

Na isti način smiješne su i zabavne opaske koje on umeće u pripovijedanje. (*Moje je pravilo da se uvek upravljam po običajima zemlje u kojoj sam... Razmišljao sam šta da radim... Ne želim da zloupotrebim vaše strpljenje pričajući o onim svakodnevnim sitnicama... Neću da vas lažem...*)

Hiperbole, kao stilska sredstva, u najboljoj rableovskoj tradiciji, glavno su sredstvo očuđenja. One su te koje uspješno priskaču u pomoć slaboj fabuli i preuzimaju na sebe *teret* držanja čitaочеve pažnje.

Zabavno je, a može biti i korisno, kako baron parodira strategije laganja, poput skretanja pažnje na nebitno. Udaljenosti, težine, razne mjere i detalji navode se kao potvrda istinitosti pričanja, ali budući da ih je nemoguće provjeriti, oni takva potvrda realno ne mogu biti.

Istu funkciju ima i samohvalisanje. (*Bez preterivanja, nije bilo boljeg tobđžije od mene... Svi ti uspjesi mislim da se mogu s pravom pripisati na moj račun i račun onih hrabrih drugova koje sam vodio iz pobjede i pobjedu... Tada sam ja priskočio da svojom dosegljivošću spasem stvar...*) Da nije očigledno pretjerano, iritiralo bi. Ali ono ovdje nije karakterna crta, nego se njime podupire uvjerljivost pripovjedača. Kad mu sultan prizna da ima u Beču bolje veze, to nije samo smiješno (jer to kaže onaj koji je s Bečom u ratu), nego barona diže na nivo najviših evropskih vladara. Biva: ako laže on, lažu i oni.

To nas dovodi do još jednog sloja *Čudnovatih doživljaja*: satiričnog. (Odatle bi se tanke veze mogle povući i prema Gulliverovim putovanjima.)

Baron ne propušta da se naruga Rimu koji prodaje oprostaj grijehova razbojnicima, mrski su mu vladari koji iznajmljuju svoju vojsku, a u njoj mobilisane mladiće kojima nije do ratovanja. Satirična je slika pijanaca iz čije otvorene lobanje suklja alkoholna para, koja ga, zapaljena, čini nalik

svecu. Iste je vrste i opaska o Italiji: *U Italiji sirotinja i prosjačenje toliko cvetaju da sam veliki deo svoga bogatstva, pošto sam čovek dobra srca, podelio prosjacima na ulici.* Satira je na račun vojske i baronovo pouzdanje da se više vrijedi osloniti na nos svoga psa nego na razum svih oficira na lađi.

Baronova etika, a posredno i etičnost cijelog djela, također zaslužuje poštovanje.(3) Baron je pravdoljubiv, i na strani slabijih. Mrski su mu vladari; *onaj ko je zaslužio priznanje i slavu, vojnik, nikada ih ne dobije.* Ako neko u njegovim nemoćim događajima izgubi život, kao npr. car na koga je palo drvo, onda je ta smrt zaslužena, jer je stradali bio tiranin; ili seljak koji je bio zelenaš.

Ako i dolazi do nagrada, on ih ne prihvata, ili ih daje prosjacima, zadržava samo poklone koji su priznanje njegovim vrlinama. Tu se otkriva tajna popularnosti ove knjige: njen smijeh je od onih najbolje vrste, koji ne daju razumu da se uspava i umrtvi.

---

(3) Mogla bi se lako braniti i baronova okrutnost u lovu, u kojem pobije cijeli čopor bijelih medvjeda, na santi leda, nakon što se jedno vrijeme kreće među njima maskiran u krzno prethodno ubijene životinje. Tu on kaže: *Ali mađa sam spolja ličio na medveda, ipak sam ostao čovek,* poredeći se, nimalo slučajno, sa Samsonom, čija je snaga bila velika, ali koji oslijepljen ubija i sebe i neprijatelje rušeći na sve njih hram u kojem je zatočen. Teško je u tome ne vidjeti ironiju. Najzad, sve baronove lovačke priče na neki način ismijavaju ljude koji vrijeme i energiju posvećuju ubijanju životinja.

Školegijum poklanja ovu knjigu nastavnicima s prijedlogom da pokrenu u razredu, a povodom jednog zapostavljenog djela svjetske književne baštine, raspravu među đacima o laganju. Naprimjer, za početak, da se priča o tome šta je laž, ko i kada i zašto laže, kako se lažljivci mogu otkriti, kako se može znati da neko govori istinu. A onda, jer ipak se radi o nastavi književnosti, da se vidi lažu li pisci u svojim knjigama. Lektira narodu!